СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ АЖАЛШАД! КОММУНИЗМЫН МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКЭ ҮНДЭҺЭ ҺУУРИ БАЙГУУЛХЫН ТУЛАДА БҮХЫ ХҮСЭЕЭ ЗОРЮУЛАГТЫ!

Агууехэ Октябриин социалис революциин 45 жэлэй ойдо зорюулжа, КПСС-эй ЦК-гай гаргаһан уряануудһаа

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

39-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№262 (10016) | 1962 оной ноябриин 4, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

МАЙ ЗАЛУУРШАД УРЯАЛНА

...лангай, мал ажалай ...ые эрид ехээр абадаг ...ар партиин XXII съез...һан агууехэ зорилгонуу...ахэ бүгэдэ арадай тэм...й ажалай ёһотой баатар... залууршад урган гара...ые республикын нолхоз, ...р ажалдаа абьяастай...гэжэл шадабаритайгаар ...ида сэнтэй продукци ...г түрүүшүүл олон. Тэдэ...н амжалтанууд ажахы...анхи замые заажа, хү... ажалшадые шэнэ илал...на гээшэ.

...үдэрнүүдтэ Кабанскын, ...н, Хориин нютагай үй... управленинүүдэй харьяа...удаар ургасын һайндэр ...гэрбэ. Тэндэ ажахын жэ...эрэхи дүн согсологдожо. ...лангай түрүүшүүлэй ам... элишэлэн харуулагдажа, ...мүрысоендэ илагшад али ...урмашуулагдаһан байна. ...ойлгосотой. Юуб гэхэдэ, ...анай байгша ондо хэзээ ...һээ баян ургаса ургуул...орондоо 6 миллион 745 ...ул таряа худалдажа, ерэ... тарилгада хүсэд хүрэхэ ...агаад байна бшуу. Энэ...эхэр, партиин ЦК-гай ...Пленумэй шиидхэбэриин ...лангаа шэнээр хубааарил... ехэтэй шэниисын тарил...һэнэй аша үрэ мүн. Хо... энэ амжалта туйлаха хэ...й механизаторнууд гол ...гэжэ гараа. Эрхим меха...н республикын Хүндэлэ...та бэшэгдэжэ, хаа хаана...э болонхой.

...эбэрэй «Коммунизм» кол...үлэгшэнь нүхэр Тютрин) ...анай далан процентые ...ээлһэнэй ашаар гектар ...һан центнер таряа гүрэн...аха арга олоо ха юм. Энэ ...ниисэ ехээр тарижа, баян ...һан лэ ажахынууд Эхэ ... таряа худалдаа. Гектар ...—30 центнер шэниисэ ...ажахынууд, бригаданууд ...олон. Тиигэбэшье, эдеэ ...үнэтэ ургамалые ехээр ...урдынхяараа обёос, зе...р тариха гэжэ оролдожо ...лбэрилэгшэд үшөөл бии ...эниие тарилгын талмайн ...ллээр гэршэлжэ үгэнэ.

... аймагай «Гигант» кол...үлэгшэнь нүхэр Афана...юто ургамалнуудайнь та...ил гушан процентые шэ...иа. Энэл уршагһаа боло... Мухар-Шэбэрэй «Ком...колхозойхидһоо дүрбэ да... таряа гүрэндөө тушаагаа ...ор эдэ хоёр колхозой та... залуурийн газарай хэм...али байха юм.

...ороохо таряа ехээр ту...тэй олзо олоһон ажахы...даа шэниисын тарилгые ...ахэ, агротехникын эрил...ринаар баримталжа, үн... ургаса абадаг болохые ... Түрүү ажахынуудай ...уршадай уряае дэмжэжэ, ... республикамнай шэнии...ые зуу мянган гектараар ...арга боломжотой. Имаг... үүсхэл, зориг хэрэгтэй. ...илгые эды шэнээнээр ...үрэһэ хүрэнгэшье ажахы...охо. Тэрээндэ эртээнһээ ...хала.

...ай эрхим тэжээл гэжэ ... кукуруза манай рес...тор батаар һуурижаба. ... аймаг бүхэндэ кукуру... ургаса абаһан түрүүшүүл ... Мухар-Шэбэрэй Суулгын ...үүтэ кукурузашад Ни...атюков, Дамба Жанаев ...нонууд энэ жэлдэ үзэг... ургаса эдеэшэнтэһэн буурсагтайгаар ургуулжа, ниитынгээ малда хори мянга гаран тонно силос дараха арга олгоо. Энээнэйнь түлөө суута механизаторнуудта мотоцикл шан барюулагдаа. Хяагтын аймагай мэдээжэ нукурузашад Базар Галданов, Радна Гонсорунов болон бусад мүн лэ буурсагтай нукурузын баян ургаса хуряагаа. Бэшүүрэй Ждановай нэрэмжэтэ колхозой кукурузашан Цоктоев, Охин-Булагай совхозой — Баженов, Хориин аймагай Чисаанын совхозой — Грешилов, Сэлэнгын Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой — Очиров болон бусад «полиин хатанай» баян хэшэгтэ ургаса хуряажа, түрүүшүүлэй зэргэдэ гаранхай.

Гэхэтэй хамта, республика дотор юрэнхы дээрээ кукурузын ургаса бага байһаар. Олохон ажахынууд энэ үнэтэ ургамал таряа нэрэтэй болоод лэ, аша үрыень абажа шаданагүй. Иимэ ушар Хориин, Загарайн аймагуудта үзэгдэнэ. Энэ юун дээрэһээ болоноб гэхэдэ, түрүү кукурузашадай дүй дүршэлые бүгэдын шадабари болгохо талаар колхоз, совхозуудай агрономууд үнэн сэдьхэлһээ оролдоногүй. Нүгөө талаараа ажахын олохон хүтэлбэрилэгшэд кукурузашадай звенонуудай хүдэлмэридэ туһалхын орондо тэдэниие ондоо ажалда һамшаадаг байха юм. Эдэ бүхы дутагдалнуудаа усадхажа, кукурузын баян ургаса абахын түлөө бүри оролдосотойгоор тэмсэхые замай залууршад уряална.

Горох, тэжээлэй бобы, саахарай свёкло, хартаабха, овощ гэхэ мэтэ үнэтэ ургамалнуудай үндэр баян ургаса абаһан түрүүшүүл ажахы бүхэндэ ямар ехэ арга боломжонуудай бии байһые гэршэлнэ, ниитынгээ гол баялиг — газараа яажа зүбөөр ашаглахаб гэжэ харуулна бшуу.

Эрхим түрүү ажалшад — замай ёһотой залууршад мал ажалдамнай бүришье олон гээшэ. Тэед эдэ олон түрүүшүүлэй дүй дүршэлые шудалха, ажал дээрэ нэбтэрүүлхэ талаар эмхидхэлэй, ойлгууламжын хүдэлмэри үшеел һулаар табигданхай. Иимэ байдалтай саашадаа эбсэжэ болохогүй. Коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури табихын, орон дотороо эдеэ хоолой зүйлнүүдые элбэг дэлбэг болгохын тула хүдөө ажахын продуктнуудые мүнөөнэй хэмжээнһээ хэдэн дахин ехээр абаха эрилтэ табигдана ха юм.

Түрүүшүүлэй, замай залууршадай ажалай онол аргые бүгэдын шадабари болгохо талаар Хориин нютагай үйлэдбэриин управлениин Совет һайн жэшээ харуулба. Эндэ һаяхан болоһон Совет дээрэ Анаагай, Нарһатын совхозуудай эрхим тугалшад, малшад нүхэд Дугаров, Цырендоржиев, Лужников гэгшэд элидхэжэ, ямар аргаар тугалнуудаа жэлтэйдэнь гурбан центнертэ хүргэдэг, малые яажа богони болзорто шахан таргалуулдаг тухайгаа хөөрэжэ үгээ. Соведэй гэшүүд — аймагуудай, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд эдэ түрүүшүүлэй дүй дүршэлые ажахы бүхэндэ дары хэрэглэжэ эхилхэ гэжэ шиидэһэн байна. Кабанскын нютагай үйлэдбэриин управлениин Соведэй гэшүүд һаяхан Баргажанай аймагай түрүүшүүлэй хүдэлжэ байһан газартань ошожо, дүй дүршэлтэйнь танилсаһан байха юм. Иигэжэ түрүүшүүлэй ажалай онол аргые согсолжо, эмхитэйгээр үйлэдбэри дээрэ хэрэглэдэг болохо гээшэ тон һайшаалтай.

Республикымнай хүдөө ажахын һалбари бүхэндэ замай залууршад бии. Тэдэнэрэй мэргэжэл шадабариие анхаралтайгаар согсолжо, хаа хаанагүй дэлгэрүүлхэ гээшэ үйлэдбэриин управленинүүдэй, аймагуудай партийна, советскэ органуудай, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй нангин уялга мүн.

...АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

...дай АССР-эй Верховно Соведэй ...иумэй Хүндэлэлэй грамотаар нүхэр ... Т. Антоненкые шагнаха тухай

...һа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, республикын ...олон соёл культурын хүгжэлтэдэ аша габьяатай ...ь түлөө Улаан-Үдын нютагай управлениин началь...енко **Николай Тимофеевичые** Буряадай АССР-эй ...Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шаг...

...адай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо М. ЗАВГОРОДНЯЯ.

...адай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Ч. ДОРЖИЕВ.

...-Үдэ. Соведүүдэй байшан.

...ной октябриин 26.

ШАМДАА МЭДЭЭСЭНЭБДИ, АГУУЕХЭ ОКТЯБРЬ!

Жэлэйнгээ түсэб— ноябриин 7-до

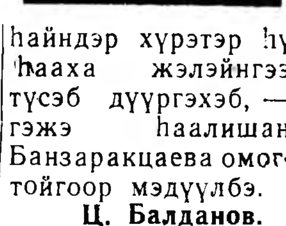

Һаалишан Пунцык Банзаракцаева гансашье Харганаа нютагтаа бэшэ, мүн Сэлэнгынгээ аймаг дотор түрүү һаалишадай нэгэн гэжэ тоологдодог, суурхадаг болоһоор үнинэй.

Нүхэр Банзаракцаева һаалишанаар олон жэлдэ таһалгаряагүйгөөр, оролдосо ехэтэйгээр ажаллажа, нилээдгүй ехэ дүй дүршэлтэй, шадабари мэргэжэлтэй болонхой. Тиимэһээ жэл бүри ажалай амжалтануудые туйлана.

Мүнөөшье жэлдэ 10 һарын дүнгөөр үнеэн бүриһөө 1700-аад литр һү һаажа, аймагай һаалишадай дунда дэлгэрһэн мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ ябалсана.

Агууехэ Октябриин 45 жэлэй ойн һайндэр хүрэтэр һү һааха жэлэйнгээ түсэб дүүргэхэб, — гэжэ һаалишан Банзаракцаева омогтойгоор мэдүүлбэ.

Ц. Балданов.

Республикын колхоз, совхозуудта трактор, комбайн болон бусад хүдөө ажахын машина, зэмсэг заһабарилга тухай

1962 оной ноябриин 1-нэй мэдээн

Аймаг, управлени	Бүхыдөө заһабарилагдаһаниинь			
	Трактор	Комбайн	Тракторай плуг	Сеялкэ
Баргажанай	14	6	10	10
Кабанскын	—	—	—	—
Ахын	—	—	—	—
Прибайкалиин	—	—	—	—
Түнхэнэй	8	6	20	12
КАБАНСКЫН УПР. (бүхыдөө)	22	12	30	22
Бэшүүрэй	3	5	4	10
Зэдын	3	—	—	—
Захааминай	—	—	—	8
Хяагтын	7	—	—	10
ХЯАГТЫН УПР. (бүхыдөө)	13	5	4	28
Яруунын	1	—	6	4
Хориин	19	—	11	15
ХОРИИН УПР. (бүхыдөө)	20	—	17	19
Загарайн	—	—	—	2
Мухар-Шэбэрэй	2	2	4	10
Сэлэнгын	—	—	—	—
Тарбагатайн	22	—	31	30
УЛААН-ҮДЫН УПР. (бүхыдөө)	24	2	35	42

КПСС-эй ЦК-да уулзалга болобо

Нүхэд В. Ульбрихт, Э. Хонеккер, Б. Лейшнер, Э. Апель, К. Хагер гэгшэдһээ бүридэһэн СЕПГ-эй делегацитай нүхэд Н. С. Хрущев, Л. И. Брежнев, Ф. Р. Козлов, А. Н. Косыгин КПСС-эй ЦК-да ноябриин 2-то уулзаа.

Советскэ талаһаа: КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо В. Э. Дымшиц, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо В. Н. Новиков, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, СССР-эй Гадаадын худалдаа наймаанай министр Н. С. Патоличев, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүндэ кандидат, Гадаадын оронуудтай экономическа холбоо барисаа байгуулха талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ С. А. Скачков, СССР-эй Совминэй Гүрэнэй научно-экономическа соведэй түрүүлэгшын орлогшо С. М. Тихомиров, СССР-һээ ГДР-тэ байдаг элшэн сайд М. Г. Первухин, Немецкэ талаһаа: СЕПГ-эй ЦК-гай гэшүүн, ГДР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министрын нэгэдэхи орлогшо О. Винцер, СЕПГ-эй ЦК-гай гэшүүн, ГДР-һээ СССР-тэ байдаг элшэн сайд Р. Деллинг гэгшэд уулзалгада хабаадалсаа.

Хоёр талада хамаатай асуудалнуудаар тэдэнэр уулзалгын үедэ һанамжануудаа һайнаар мэдэлсээ.

Уулзалга хани халуун оршон байдалда үнгэржэ, тэдэнэр зүбшэн хэлсэгдэһэн бүхы асуудалнуудаар хүсэд нэгэн һаналтай байгаа.

А. И. Микоян У Тантай уулзаба

НЬЮ-ЙОРК, ноябриин 2. (ТАСС). Гавана орохо замдаа Нью-Йорк хүрэһэн СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо А. И. Микоян ООН-ой генеральна секретариин уялгые дүүргэгшэ У. Тантай үсэгэлдэр Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин байшан соо уулзаа.

А. И. Микоянтай СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министрэй нэгэдэхи орлогшо В. В. Кузнецов, СССР-һээ ООН-ой дэргэдэ байдаг саг үргэлжын түлөөлэгшэ В. А. Зорин суг ябалсаа.

Уулзалгын дүүрэһэнэй һүүлээр, ООН-ой секретариадай түлөөлэгшэ иимэ мэдүүлгэ хээ: Аюулгүйн Соведэй үзэмжэдэ табигдаад байһан Кубын асуудалаар У Тан А. И. Микоян хоёр һанамжануудаа һайса мэдэлсэһэн байна.

Хөөрэлдөөн хани ёһоной оршон байдалда үнгэрөө.

А. И. Микоян, В. В. Кузнецов болон В. А. Зориной ООН-ой секретариадай байшанһаа гарахадань, журналистнууд тэдэниие тойрон зогсожо, У Тантай хөөрэлдэһэн тухайгаа хэлэжэ үгэхэ гуйлтатайгаар А. И. Микоянда хандаа.

Хэблэлтэй арсалдаха гээшэ аюултай хэрэг болоно. Би хэблэлтэй эбтэй, энхэ тайбан харилсаатай байхые хүсэдэгби. гэжэ А. И. Микоян хүхюутэйгээр тэмдэглээ. Аюулгүйн Соведэй үзэмжэдэ табигдаад байһан Кубада хамаатай асуудалнуудые бидэнэр г-н Тантай мүнөө зүбшэн хэлсээбди. Уулзалга туһатай байгаа гэжэ А. И. Микоян хэлээ.

Ноябриин 2-то самолёдоор Гавана ниидэн орохоб гэжэ А. И. Микоян корреспондентнүүдтэ мэдээсээ.

МАЛНАЙ САДХАЛАН, ҺАЙНААР ҮБЭЛЖЭХЭ

Орденто Буряад ороноймнай гүрэндөө таряа тушааха социалис уялгаяа дүүргэһэнтэйнь дашарамдуулан, КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй эльгээһэн амаршалгын бэшэг манай колхозой бүхы ажалшад, малшадые улам ехэ амжалтада зоригжуулаа.

Байгша ондо колхозой бүхы тарялан дээрэһээ ороохо таряанай болон бусад ургамалнуудай муу бэшэ ургаса абтаа. Га бүриһөө дунда зэргээр 9,6 центнер таряа хуряажа, Эхэ оронойнгоо амбаарта 8500 гаран центнер ороохо оруулаабди. Мүн бүхы отделенинүүднай өөһэдтөө хүсэд хүрэхэ һайн шанартай үрэһэ хаагаад, адууһа малай тэжээлдэ болон бусад нөөсэлгэдэ нилээд ехэ таряа бэлдэжэ, гэшүүдэй ажалта үдэртэ таряа горьтойгоор хубаахаар хараална.

Тэрэшэлэн жэлэй эхинһээ хойшо гүрэндөө хамта 2380 центнер мяха худалдажа, 10 һарынгаа түсэб болзорһоонь урид дүүргээ һэмди. Иигээд ноябрь, декабрь соо үшөө 800 центнер эрхим шанартай мяха худалдахын тула олохон толгой үхэр мал, хони, гахай шахажа, һайнаар таргалуулжа байнабди. Мүн энэ үе соо бүхыдөө 7 мянган центнер һү тушаажа, 11 һарынгаа түсэб уридшалан дүүргээбди. Мүнөө һаалишаднай туйлаһан амжалтаяа улам арьбадхан, һү бүри ехээр һаажа, тэрэнээ гүрэндэ худалдаад, жэлэйнгээ түсэб декабриин 1 болотор сүм дүүргэхэ зорилготой хүдэлжэ байна.

Һү ехээр һаажа, гүрэндөө элбэгээр худалдахын түлөө дэлгэрһэн мүрысөөндэ Галбайн отделениин һаалиин гүүртынхид илангаяа шалгаржа, һү һааха жэлэйнгээ түсэб октябриин 15-да дүүргэжэ шадаа. Эндэхи эрхим һаалишад Цыбик Ардуева, Цырен-Ханда Амбаева гэгшэдэй магтаалта ажалые онсолон тэмдэглэмээр.

Мүн Хуурай-Хобогой отделениин түрүү малшан Аюша Петухов гансаараа энэ зундаа, намартаа 60 гаран хашараг, буруудые хаража, тэдэнээ һарьдагай шэмэтэй ногоондо, таряалангай һуурида адуулжа, тус бүриинь шэгнүүрые сүүдхэдээ 1300 граммаар нэмээгээ. Колхозой нүгөөдэ дүй дүршэл ехэтэй малшан Аюр Ангахаев үхэр бүхэнэй шэгнүүрые сүүдхэдээ 1200 грамм шахуу нэмээһэн байха юм.

Энэ жэлдэ колхозой отделенинүүд үбэлжэлгэдөө эртээнһээ һайнаар бэлдээд, бүхы адууһа малаа байрадань эдеэлүүлжэ эхилээ. Үхэр малай хашаа, байра зохидоор заһагдажа дулаалагдаа, шэнээршье түхеэрэгдэһэн байна. Жэшээнь, Хуурай-Хобогой отделенидэ 400 малай байха һайн типовой байра шулуугаар бариад, досоонь үнеэдые оньһон аргаар һааха «ёлочко» түхэлэй түхеэрэлгэ тодхожо эхилээбди. Гадна, тэндэнь үһа бүлэхэ, бүлеэдхэхэ, тэжээл бүйлүүлхэ түхеэрэлгэшье бии. Баһа нэгэ тиимэ түхэлэй байра Таһархайн отделенидэ барижа дүүргэнхэйбди. Адууһа малда үбһэ тэжээлшье ехэ бэлэдхэгдэнхэй. Бүхыдөө 9,2 мянган тонно гэхэ гү, али үнеэн бүридэ 8—9 тонно силос, тэрэнэйнь ехэнхи кукурузын ногоон набша намаагаар дарагдаа. Таряалангай бүхы һолоомо, зелёнкошье гүйсэд һурилэгдэжэ, хорёологдожо абтаба.

Дүлэтэ Октябриин 45 жэлэй гайхамшагта ойн һайндэрые ажалай бэлэгээр угтажа, урдаа табиһан зорилгонуудаа амжалтатайгаар дүүргэхэ байхабди.

Б. Будаев,
Түнхэнэй «Восточные Саяны» колхозой парткомой секретарь.

Санжидма Цыбенова Жибзема Базарова хоёр нёдондо Эгэтын дунда һургуули дүүргээд. нютагайнгаа «Победа» колхоздо һайн дурааараа һаалишан боложо ошоод, мүнөө амжалтатай ажаллажа байнхай.

Зураг дээрэ: (зүүн гарһаа) С. Цыбенова, Ж. Базарова.

Н. Деминой фото.

Фабрика соогоо түрүүлбэ

Агууехэ Октябриин хүндэлэлэй социалис мүрысөөндэ шэнэ амжалта туйлахаар ажаллажа байһан Улаан-Үдын «Труд» гэжэ оёдолой фабрикын олон хүдэлмэришэд үльгэр жэшээ харуулна.

Мария Васильевагай даадаг малгай оёдог цехэйхид фабрика соогоо түрүүлжэ ябана. Цехэй хоёр бригада бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллажа, даабаряа ходо үлүүлэн, болзорһоонь урид дүүргэнэ. Энэ хоёр бригада сентябриин даабариие зургаан хоногоор уридшалан дүүргээд, түсэбһөө гадуур 560 түхэригэй продукци бүтээн гаргаа һэн. Мүн октябрь соо ажалайнгаа эршые заашье һуларуулангүйгөөр ажаллаа. Иигэжэ тус цехэйхид түрүү һуури эзэлжэ, фабрикын дирекциин, фабкомой дамжуулгын Улаан тугта хүртэлсэбэ.

Малгай оёгшод Екатерина Казарбина, Людмила Иванова, Владимир Белоусов болон бусад даабаряа һара бүхэндэ 140 процентһээ доошо бэшээр дүүргэнэ.

И. Ткачев.

Манай бэлэг

— Манай колхоз һүүлэй мэдээгээр гүрэндэ һү тушааха жэлэйнгээ түсэб 93 процент, мяха—70 процент, үндэгэ—103 процент дүүргэжэ, аймаг соогоо түрүү зэргэдэ ябана. Тэрэшэлэн түрэл орондоо 14 мянган пүүд һайн шанартай таряа худалдаабди. Ажалайнгаа амжалта арьбадхан, хүсэн дээрээ хүсэ нэмээхэдээ, Эхэ оронойнгоо баатар ажалай, дайшалхы хүсэнэй саашадаашье хүгжэхэ, баларха хэрэгтэ хубитаяа оруулжа байһанаа мэдэрнэбди.

Д. Цыдыпов,
Сэлэнгын Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ.

ЭХЭ ОРОНОЙНГОО ТУҺАДА

Нёдондо хабар дунда һургуули дүүргээд, Полтавска областиин Лубекскэ районой Ждановай нэрэмжэтэ колхоздо хүдэлжэ, кукурузын үндэр ургаса хуряаһан залуу хүбүүд, басагадые Никита Сергеевич Хрущев үнэн зүрхэнһөө амаршалба. Надя Севертогой звено 20 гектарһаа га бүриин 102,6 центнер кукурузын буурсаг абаһан, нимэл хэмжээнэй газарһаа Иван Ляшенкын звено гектарай 101 центнер хуряаһан байна. Мүн звено бүхэн 20—20 гектар газар дээгүүр, гектарай 50—55 центнер кукурузын буурсаг абаа.

Нүхэр Н. С. Хрущев баярай үгөөр Надежда Северток, Надежда Фесечко, Анна Пороцкая, Людмила Моренец, Нина Якименко, Николай Сахно, Иван Ляшенко, Михаил Погребняк, Вера Фальковская, Анна Ляшенко, Ольга Зинченко, Владимир Фальковский, Петр Корняченко гэгшэдтэ хандаха зууртаа, эдэнэй туйлалтые гайхамшагта амжалта гэжэ сэгнэн бэшэнэ. Партиин Центральна Комитет, правительство, манай арад Ленинэй партиин хүмүүжүүлһэн иимэ эрэлхэг хүбүүд, басагадаараа, коммунизм байгуулагша залуу үетэнээрээ омогорхоно. Манай ороной хүдөө нютагуудтахи залуушуулай бултадаа иигэжэ ажалладаг һаань, колхоз, совхозууд улам баяжажа, совет хүнүүдэй ажаһуудал бүри һайжарха һэн гэжэ нүхэр Н. С. Хрущев тэмдэглэнэ.

«Дунда һургуули дүүргэгшэд комсомолшуудай хоёр звено эмхидхэжэ, гектарай 100 центнер кукурузын буурсаг абахабди гэһэн үндэр уялгануудые абаа һэн» гэжэ Н. С. Хрущевто залуу кукурузашадай бэшэһэн бэшэг соо хэлэгдэнэ.

Мүнөө ургасын хуряагдаад байхада, абаһан уялгынгаа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэгдэһэн тухай залуу кукурузашад Н. С. Хрущевто баяртайгаар элидхэбэ.

Комсомолшуудай звенонууд ерэхэ жэлдэ 30 гектар газарһаа га бүхэнэй 105 центнер, саала 45 гектарһаань га бүхэнэй 75 центнер кукурузын буурсаг хуряахаар эрид шиидэнхэй.

Ленин трибуна дээрэ

I.

Америкын мэдээжэ коммунист, дүлэтэ халуун зүрхэтэй революционер Джон Рид «Бүмбэрсэг дэлхэйе доһолгоһон арбан хоног» гэжэ гайхамшагта ном соогоо Октябриин революциин илаһанай һүүлдэхи түрүүшын үдэрнүүдые этигэмээр, хурсаар харуулжа шадаа юм. Тэрэ ном тушаань Н. К. Крупская иигэжэ бэшээ һэн: «Джон Рид Октябриин хубисхалые хажуу тээһээнь хаража һуугаагүй, харин өөрөө коммунист, революционер хүн һэн тула тэрэнэй бүхы үйлэ хэрэгүүдые, удха шанарые үнэн зүбоор ойлгохо бэлэдхэлтэй байгаа бшуу. Тиимэл хадаа олондо уншагдаха, гайхамшаг зүбөөр бэшэгдэһэн, тон һонирхолтой, ерээдүйдэ залуушуулай дура татаха ном бэшээ. Ридэй ном манай революциин тэрэ үдэрнүүдые харуулһан эпос болоо гэхэдэ алдуугүй».

Джон Ридэй ном соохоо Соведүүдэй түүхэтэ Бүхэроссин II съездын трибуна дээрэ гараад, «Дайлалдажа байгаа гүрэнүүдэй арадууд болон правительствануудта хандаһан Хандалга» В. И. Ленинэй уншаһан тухай нэгэ хэһэгыень уншагшадтаа дурадхахамнай.

**

Эгсэ 8 час 40 минутада залинта аадар бороодол альга ташалган, оог хашхараан доро съездын президиум, мүн агууехэ Ленин өөрөө бии болон харагдаба. Ленинние хараһаар лэ танихаар байба. Нюргаар балайшье үндэр бэшэ аад, бүхэриг бэетэй, халзан, урагшаа дүхэд гэһэн томо тархитай. Бишыхан нюдэд, томо хамар, үргэн, һайшаамаар аман, уншэй мэдээжэ болоһон, хожомшье хүн зоной һанаанһаа гарахагүй томо үргэнэйнь һахал һаяхан хюһагдаһаншье һаа, дахин эли болон ургажа байһан байба. Костюмыншье хуушарад гэнхэй, үмдэниинь нэгэ бага утадан алданхай. Энэ бүхы түхэл шарайнь ямаршье онсо шэнжэгүй шэнги һэн, теэд иимэл хүнийе — юрын, хамагай дура буляаһан, хамагта хүндэлэгдэдэг хүниие — харахадаа, урдань иимэ түхэл шарайтай хүн хэзээншье олон түмэн зондо иимээр хүндэлүүлжэ, дурлуулжа ябаагүй ха гэжэ һанаа һэм. Ёһотойл арадай вождь, вождьшье болоходоо, имагтал өөрынгөө бэрхэ мэргэнээр болоһон, бэеэ һайрхахын, бэеэ харуулхын ямаршье һэдэлгэ зорилгогүй, залан сэхэ зантай, нугаршагүй зоригтой энэ хүн ухаангүй орёо суртал бодолнуудые тон юрын үгөөр олондо ойлгуулха хаба аргатай, ямаршье орёо ушар байдалай тохёолдобол, гүнзэгыгөөр, үнэн зүбөөр, гайхалтай хурса ухаатайгаар сэгнэлтэ үгэхэ шадалтай байгаа.

Одоол Ленин трибуна дээрэ гараба. Трибунын хоёр хажууһаа барилсаад, халта анид гэһэн нюдөөрөө олон тоото делегадуудай бүлэгүүдые шэртэн хараха зуураа, хэдэ минута соо замхангүй, улам бүри хүсэтэйгөөр зэдэлһэн альга ташалганай намдахынь хүлеэжэ байба. Абяа шэмээнэй замхаһан хойнонь, тобшохон маад, ойлгосотойгоор:

— **Иигээд лэ мүнөө социалис байдалаа зохёохо сагнай ерээ,** — гэбэ.

Дахин залинта аадар, һалхи шуурган шэнги альга ташалган хүнхинэшэбэ.

«Манай нэн түрүүн хэхэ юумэмнай хадаа эб баталалга болоно... Дайн ба эб найрамдал тухай асуудал барандаа тодо ойлгосотой болонхой, тиимэ һэн дээрэһээнь ямаршье уридшалан хэлэлгэгүйгөөр, дайлалдажа байгаа оронуудай арадуудта хандаһан уряагай проект уншахамни...».

Ленин амаа ехээр ангайлган, энеэбхилжэ байһан хүндэл дуугаржа захалаа. Хоолойнь нэгэ бага һөөлдэнхэйшье һаа, аятайгаар соностожо, олон жэлдэ үгэ хэлэжэ иимэ болошоһон шэнгеэр үзэгдөө. Тиигээдшье үгэнь нэгэ жэгдэ, даруу намдуугаар, заха үзүүргүй зэдэлжэл байһан мэтээр һанагдаа һэн. Зарим зарим бодолнуудтаа онсо анхарал хандуулхаяа һанахадаа, Ленин тонгод гээд абана. Гараа огто хүдэлгэнэгүй. Тэрээн тээшэ энхэрэл, этигэлээр халима дүүрэн олон мянгаад юрын хүнүүдэй нюур шарайнууд анхаралтайгаар шэртэшэнхэй байгаа һэн.

Тэрэ уншажал байба.

Уншажа дүүргэхэдэнь, баһал нэрьемэ альга ташалган зэдэлшоо. Дахин абяа шэмээгүй болоходонь:

«Энэ уряа баталан абахынь съездэ дурадханамди»,—гээд Ленин үгэеэ үргэлжэлүүлнэ.

Тэрэнэй хүсэтэ, даруу аад, тодо хурса үгэнүүд хүн бүхэнэй сэдьхэл соо бүхөөр хадуугдажа байгаа һэн. Хаража байхада, эдэ олон хүн зоной Лениндэ юундэ этигэдэгынь тоншье ойлгосотой һэн.

II.

Джон Ридтэй хамта 1917 оной тэн багаар Америкын нүгөөдэ журналист, уран зохёолшо Альберт Рис Вильямс Росси ерэжэ, хаанта засагай үмхи хаиын һандаран унахые нюдөөрөө хараһан. В. И. Лепинтэй нэгэнтэ бэшэ уулзаһан байха юм. «Ленин—хүн ба тэрэнэй хэрэгүүд» гэһэн ном мүн лэ бэшэжэ, үшөө 1919 ондо США-да хэблүүлээ һэн. Тэрэ номһоонь баһа нэгэ хэһэг уншагшадтаа дурадхахамнай.

**

Хэдышье ехэ сүлөө забгүй һаа, Ленин олоной урда ходо үгэ хэлэдэг, тиихэдээ тохёолдоод байһан ушар байдалай эшэ үндэһые ойлгосотой тодоор элирүүлдэг, ямар үйлэ хэрэгтэ хабаадахыень тайлбарилан дурадхадаг, уряалдаг байгаа һэн. Үгэ хэлэхэдэнь байһан хүн һургуули номгүйшье зондо тэрэнэй үгын ямар шэдитэй нүлөө үзүүлдэг, урма зоригынь бусалгадаг байһан тухай дурдадаг юм. Хэды түргөөршье, олон баримта дурдан, тоггон торонгүйшье хэлэхэдэнь, зон ехэ анхаралтайгаар шагнадаг байгаа. Үгэ хэлэхэдээ тэрэ абаантай бэрхэ һэн, илангаяа диалектикэ хэрэглэн, саб гэмээр бэеэ барижа, арсалдаата асуудалаар үгэ хэлэхынь хараһан һайт! Хэлэжэ байһан бодолоо хурсадхахын тула хааяа шог зугаа гү, али хоротойхон репликэ хаядаг бэлэй. Заримдаа тодорхой жэшээ дурдаад, тэрэнээ үндэһэлэн, шэнэ хуули засагайнгаа үйлэ хэрэгүүдые зүбтэй болгодогшье һэн. Ленин нэн түрүүн хүнэй зүрхэ сэдьхэл хүлгүүлхэ гэжэ оролдодоггүй, харин һанал бодолоо ойлгуулан ухаандань оруулхые эрмэлзэдэг байгаа.

1918 ондо январь соо, Совет засаг хамгаалхаяа фронт мордогшодто зорюулагдаһан митинг дээрэ, Михайловска манеждэ В. И. Ленинэй һүүлдэ үгэ хэлэхэ ушар намда тудаа бэлэй. Бүдэг бадаг гэһэн факелнуудай гэрэл соо хуягта машинануудай **ута жагсаал ямар нэгэн аймшагтай амитад** шэнгеэр **үзэгдөө. Бүхы талмай, тэрээн дээрэ байһан хуягта машинанууд, дайнда мордогшодоор дүүрэн һэн.**

Ленинэй ерэхэдэ, шанга оог хашхараанууд соностобо. Нэгэ хуягта **машина дээрэ ябууд гараад,** үгэ хэлэжэ эхилбэ. Сэрэгшэд бүдэг бадаг гэһэн гэрэл **соо** Ленинние харахаяа оролдожо, хүзүүгээ һунаан, ехэл анхаралтайгаар тэрэнэй үгэ бүхэниие шагнан байбад. Үгээ түгэсхэхэдэнь, нэрьемэ альга ташалган удаан замхаагүй.

Ленинэй броневигһээ бууһан **хойно:**

— **Мүнөө таанадай урда Америкэһээ ерэһэн нүхэрнай үгэ хэлэхэнь, — гэжэ Подвойский соносхоо.**

Булта һэр-мэр гэлдэбэ. Би автомобиль дээрэ гарабаб.

— Һайн лэ гээшэ,—гэбэ Ленин. —Зай, англяараа хэлэгты, танай зүбшөөхэ байгаа һаа, би оршуулхаб.

— Үгы, **би ородоор** хэлэхэб, — гэжэ өөрөөшье **обёоронгүй мэдүүл**жэрхибэб.

Үгэ **хэлэжэ** байхадам, хэзээ **алдуу хэгшэ** **ааб** гэһэншүүгээр, **ялалзаһан нюдэтэй** Ильич **шогтойгоор** намайе **хараад** байба. **Теэдшье** удаан **хүлеэлгэбэгүйб. Бэлдээтэй хэ**дэн үгэнүүдээ дууһахадаа тороод, абяагүй болошобоб. Удаань арай **шамай** гэжэ хэдэн **үгэ** нэмэжэ хэлэбэб. Үгымни таһалдаха бүри хүлеэсэтэй сэрэгшэд альга ташаха юм. Тиихэдэнь лэ удаадахи бүлэг үгэнүүдээ, **олоноб. Тиин ехэл шанга,** шахардуу сагай болоо һаа, бишье танай революциие хамгаалхаяа Улаан Армида орохоб гэжэ хэлэхэ гээд, «орохо» гэжэ үгэеэ һанажа ядашабаб. Тиихэдэм Ленин нам өөдэ хараад:

— Зай, ямар үгэ дутабаб,—гэбэ.

— Enlist ,—гэжэ харюусабаб.

— Орохоб, — гэжэ Ленин хэлэжэ үгөө һэн.

Тэрээнһээ хойшошье тороходом, Ленин хэлэжэ үгөөд лэ байгаа һэн. Заримдаа үнэн сэдьхэлһээ энеэжэ, альга ташаха юм. Дүүргэһэн хойном хэлэбэ:

— Ямар хэмэрээршье һаань, ород хэлэ шудалжа эхилээ хүн байнат. Саашадаашье энэ шухала хэрэгтээ анхаралаа хандуулагты... Ходо ородоор уншажа, бэшэжэ, хэлэжэ ябагты. Американецуудаараа үлүү ехээр бү хөөрэлдэгты. Ямаршье үрэ олохогүйт, хэрэгшьегүй. Үшөө дахин уулзахадаа, би танай хэр зэргэ ород хэлэндэ һураһые шалгажа үзэхэб.

СССР-тэ коммунизм байгуулга, хүдөө ажахын хүгжэлтэ

Н. С. ХРУЩЕВОЙ ХҮДӨӨ АЖАХЫН АСУУДАЛНУУД ТУШАА ЭЛИДХЭЛНҮҮД, ҮГЭНҮҮДЭЙНЬ ХОЁРДОХИ БОТИ

Политическэ литературын гүрэнэй хэблэл нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэлнүүдэй, үгэнүүдэйнь хоёрдохи ботиие «СССР-тэ коммунизм байгуулга, хүдөө ажахын хүгжэлтэ» гэһэн нэрэтэйгээр хэблэн гаргаба. Тэрэ номдо 1955 оной февральһаа 1958 оной январь хүрэтэр хэһэн элидхэлнүүдынь, хэлэһэн үгэнүүдынь, хөөрэлдөөнүүдынь болон хүдөө ажахын түрүүшүүлдэ бэшэһэн бэшэгүүдынь оруулагдаһан байна. Энэ хадаа КПСС-эй ЦК-гай сентябриин Пленумэй шиидхэбэринүүдые ажабайдалда бэелүүлхэ талаар партиин туйлай ехэ эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулжа байһан үе һэн. Нүхэр Хрущевой элидхэлнүүд болон үгэнүүдтэнь партиин, арад зоной ажабайдалда тохёолдоһон шухала шатань гүнзэгыгөөр элирхэйлэгдэнэ.

Хоёрдохи боти соо ороһон нүхэр Хрущевой элидхэлнүүд болон үгэнүүд доторнь социалистическэ хүдөө ажахын шухала шухала асуудалнууд тодорхойгоор табигданхай. Партийна, советскэ, хүдөө ажахын организацинуудай хүдэлмэрилэгшэд колхозууд болон совхозуудай үйлэдбэриин саашадаа хүгжэхэ асуудалнуудта зүб харюунуудые тэдээн соохоо олохо байха.

Механизаторай һуралсал

86 хүн һуралсахан

Хүдөө нютагай ажалшадые механизаторай мэргэжэлдэ һургаха талаар Захааминай аймагай XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо горитой хүдэлмэри хэгдэжэ байна. Хүдөө ажахын техникэ шудалха дуратайшуулые бэшэлгэ дүүрээ. Хамта 86 хүн, тэдэнэй дунда 34-ниинь трактористын, 24-ниинь комбайнерай, тиихэдэ оньһон аргаар үнеэ һааха мастернуудай мэргэжэлдэ 24 хүн һурахаар бэшүүлбэ.

Һурагшадай дунда колхозой залуушуул, малшад, хүтэлбэрилэгшэд болон алба хаагшад олон. Жэшээлхэдэ, Хамниин сомоной Соведэй бэшээшэ Гарма Бодеев комбайнерай, комплексно бригадын бригадир П. Т. Соктоев трактористын мэргэжэлдэ һуралсахаар бэшэгдэбэ. Мүн колхозой түрүү һаалишад Сурма Дашеева, Роман Жалсанов болон бусад оньһон аргаар үнеэдые һааха мастернуудай мэргэжэл шудалха дуратай байба. Байгша оной 9 һарын туршада үнеэн бүриһөө С. Дашеева 1400 литр, Роман Жалсанов 1000 литр һү һаагаа юм. Харин эдэнэрнай оньһон аргаар үнеэ һааха мастернууд болоо һаа, бүришье ехэ һү абадаг болохол, тус бүридөө олон үнеэ даажа абаад, нилээд олон һаалишадые һэлгэхэл.

Колхозой бүхы бригадануудта һуралсалай 9 бүлэг эмхидхэгдээ. Эдэ бүлэгүүдтэ трактористнууд, комбайнернууд болон үнеэ һааха мастернууд тус тустаа хубаажа заалгаха юм. Мүнөө һуралсал үнгэргэхэ гэр. харуулан ойлгуулха зурагууд болон плакадууд олдожо, түхеэрэгдээ. Мүн бүлэг бүхэндэ зааха багшанараар колхозой мэргэжэлтэд томилогдобо. Һурагшад долоон хоног бүхэндэ 3 дахин заалгаха юм. Ажалай һүүлээр үдэшын 7 часһаа 10 час болотор хэшээлнүүд үнгэргэгдэдэг байха.

Оньһон аргаар үнеэдые һаадаг болохо мастернуудай мэргэжэл шудалха һуралсал нэгэ бага оройтожо эхилхэ байна. Юуб гэхэдэ, манай колхоздо энээниие зааха мэргэжэлтэй хүн үгы байшоо. Ги... Бургалтайн училищи... мэргэжэл шудалжа... болоҗо ерэхыень хоё... һаяар эльгээхэмнай.

Оньһон техникэ заа... шанарай семинар окт... 31-дэ манай колхоздо ү... дөө. Энэ семинар дэ... тын нютагай үйлэдбэ... равлениин түлөөлэгшэ... салайнь программатай... суулһан байна.

Д. Да...
механизм шудалха...
директорые поли...
талаар ор...

Хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэд... механизаторай мэргэжэл олгохо

МОСКВА, ноябриин 1. (ТАСС). Ноябриин 1-дэ Россин Федерацида колхозниигуудые, совхозой хүдэлмэришэд болон алба хаагшадые механизаторай мэргэжэлдэ һургаха һургуулинуудай хэшээл эхилбэ.

Нютагуудһаа ерэһэн мэдээнүүдэй ёһоор, областьнуудаар олон зуугаад һургуулинууд хүдэлмэрилжэ эхилбэ. Жэшээнь, Горьковско областьдо 860, Новгородско областьдо 200, Курганска областьдо 300 һургуулинууд эмхидхэ... Куйбышевска, Новоси... областьнуудта городой һу... линууд, хүдөө ажахы... баатай организацинууд... низаторнуудай һургуу... дые шефтээ абаба.

Хэшээлэйнгээ дүүр... энэ һургуулинуудай һу... шалгалта гараад, тр... комбайн, автомобиль... бусад машинануудые... дохо эрхэтэй болоһон... гаа үнэмшэлгэнүүдые... юм.

„МАРС-1" гэһэн планетэнүүд хоорондын автоматическа станциин ниидэлгэ тухай

Ноябриин 2-то Москвагай сагаар 6 часта «Марс-1» гэжэ автоматическа станцитай ээлжээтэ холбоон байгуулагдаба. Бүхы системэнүүдэйнь һайн хүдэлжэ ябаһан тухай станциһаа мэдээнүүд абтаад, тэрэнэй ниидэжэ ябаһан замайнь хэмжэлгэнүүд хэгдэһэн байна. Планетэнүүд хоорондын станци дотор температурыень тааруулдаг системээр 20—30 градус дулаан байлгагдана. Агаарайнь даралта ртутиин столбигоор 850 миллиметр байна. Н... гэрэлһээ хүдэлдэг ба... нүүдынь эршэ хүсэ... һайнаар хүдэлмэрилнэ.

Станциин радиопере... гууд саг соогоо һайна... дэлнэ. Тэдэнэй эльгээһ... хёогой элшэ хүсэнүүдын... хараалагдаһан хэм... Планетэнүүд хоорондын... цитай байгуулагдаһа... боонь ехэ һайн, үгтэһэн... данууд тэрэ зандаа... нарин нягтаар гүйсэд...

СОВЕТ ЭРДЭМТЭДЭ НОБЕЛЕВСКО ШАН ҮГТЭ...

СТОКГОЛЬМ, ноябриин 1. (ТАСС). Физикын талаар 1962 оной Нобелевско шан совет эрдэмтэ академик Лев Давидович Ландау гэгшэдэ үгтэхэ болоо.

Шэнгэрүүлэгдэһэн бэе бодосуудай, тусхайлбал шэнгэн гелиин, зоримгой теори гаргаһанайнь түлөө академик Л. Д. Ландау гэгшэдэ Нобелевско шан олгогдоо.

* * *

Ландау Лев Давидович академик, физико-математическа наукануудай доктор, профессор юм.

1908 оной январиин 22-то Баку городто тэрэ түрэһэн байна. 1927 ондо Ленинградай гүрэнэй университедэй физическэ факультедые дүүргэһэн байгаа. 1937 онһоо С. И. Вавиловай нэрэмжэтэ физическэ асуудалнуудай институдай таһагые даагшаар хүдэлөө. 1943 онһоо Москвагай М. В. Ломоносовой нэрэмжэтэ гүрэнэй университедэй профессорээр хүдэлөө. 1946 ондо тэрэ СССР-эй Наукануудай ака... бодото гэшүүнээр һу... һэн.

Ландау гэгшын хэлэ... дэлмэри теоретическэ... кын элдэб бүлэгүүдтэ... дана. Ландауда 1946 он... рэнэй шан олгогдоо, 19... тэрэ Ленинскэ шангай... болоһон юм.

Академик Ландау га... оронуудай олон ака... дэй, научна бүлгэмүүд... тоодо США-гай Нау... национальна ак... Наукануудай болон... вын академиин, Англ... зическэ бүлгэмэй, ... королевскэ бүлгэмэй, ... королевскэ науканууд... демиин, Голландиин... нуудай академиин, Фр... физическэ бүлгэмэй... юм.

Ландау Советскэ Со... дэн орденууд болон... нуудаар, тэрэ тоодо Л... хоёр орденоор, шагн...

В. И. Ленин таряашан Иван Афанасьевич Чуконовтой хөөрэлдэжэ байна.
РСФСР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша П. Васильевай зураг.

Агууехэ Октябриин хэрэг илан мандана

Агууехэ Октябриин социалистическэ революци шэнги олониитын байдалда иимэ ехэ нүлөөтэй ушар манай бүмбэрсэг дэлхэйн түүхэдэ үзэгдөөгүй юм. Энэ революциин 45 жэлэй ойе дэлхэйн бүхы түрүү хүнүүд тэмдэглэхэеэ байна. Агууехэ Октябриин революциһаа уламжалан, олон зуун миллион хүнэй ажабайдалда угаа ехэ хубилалта болоо, энэ революци обществын хүгжэлтые үзэгдөөгүй ехээр түргэдхөө, бүхы арадуудай хуби заяанда угаа ехэ нүлөө үзүүлээ.

Урдын революцинуудай болоходо засаг түрэ мүлжэгшэ нэгэ ангиин гарһаа нүгөөдэ тиимэ ангиин гарта ородог байгаа. Мүлжэгшэ ангинууд социальна болон национальна дарлалтаһаа сүлөөрхые һэдэдэг ажалшадые шэрүүн шангаар дарадаг байһан юм. Имагтал Агууехэ Октябриин социалистическэ революци хүниие хүнэй мүлжэхэ ябадалда эсэс табигдаа гэжэ мэдээсээ, социализмын, эб найрамдалай, тэгшэ эрхын, арадуудай хани барисаанай үзэл бодолые соносхожо, тэрэниие бэелүүлээ.

«Революци хадаа дарлагдаһан, мүлжэгдэһэн хүнүүдэй һайндэр болоно. Олониитэ арад зон революциин үедэ олониитын шэнэ ёһоной харилсаа байгуулхын түлөө тон эдэбхитэйгээр ябуулга хэдэг. Иимэ үедэ арад юушье хэжэ шадаха байна...» гэжэ В. И. Ленин бэшээ һэн. (Зохёолнууд, 9-дэхи ботиин 93-дахи нюур).

Манай орондо болоһон социалистическэ революци хадаа түүхэтэ ушарнуудай бүхы хүгжэлтөөр бэлэдхэгдэһэн байхаһаа гадна, дэлхэйн капитализмын системын хүгжэлтын, тэрэнэй бүхы зүрилдөөнүүдэй ехээр хурсадалгын зайлашагүй үрэ дүн мүн болоно. Тиихэдэ Россида болоһон революциие баатарлиг хүдэлмэришэн анги толгойлоо. Хүдэлмэришэн анги олон миллион тоото ажалша таряашадтай холбоотой байһан юм. Революцида бодоһон хүдэлмэришэд болон таряашадые агууехэ Ленинэй байгуулһан Коммунис парти, большевигүүдэй парти хүтэлбэрилдэг, зоригжуулдаг, эмхидхэдэг байгаа. Энэ баримта угаа ехэ удха шанартай. Марксистско-ленинскэ теорёор зэбсэгжэһэн, хүдэлмэришэн ангиин дайсадтай болоһон байлдаануудай үедэ хатуужаһан, бата нэгэдэлтэй, арад зонтой таһаршагүй холбоотой байдаг дээрэһээ түгэлдэр хүсэтэй болоһон большевигүүдэй парти капитализмын хэрэмые добтолгодо ажалшадые бодхоон жагсааһан байна бшуу.

Агууехэ Октябриин социалистическэ революци арадай шэнжэтэй байжа, угаа ехэ уг зорилго урдаа табиһан байгаа. Революци хадаа помещигүүдэй, капиталистнуудай засагые унагаагаад, манай орондо Совет засаг—эгээн дээдэ түхэлэй демократиие, эгээн лэ үргэн олон арад зоной демократиие тогтоогоо. Октябриин революци манай Эхэ орониие империалис арьяатадай таһара удара татан хубааха аюулһаа абараа. Октябриин революци Соведүүдэй ороной үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй хүгжэхэ үргэн зам нээжэ үгөө, шэнэ байдал зохёон байгуулха түүхэтэ хэрэгүүдтэ арад зониие бодхоон жагсаагаа. Октябриин революциин илахада дэлхэй дээрэ хоёр системэ бии болоо. Эб найрамдалай агууехэ уряа табиһан, арадуудай болон оронуудай хоорондохи харилсаануудта шэнэ гол ёһонуудые бэелүүлһэн гүрэн уласхоорондын оршондо анха түрүүн бии болоһон байна.

Россида социалистическэ революциин болоходо, буржуази болон тэрэнэй номнолшод хоро шараа бусалжа, хардалга гүрдэлгэ хэжэ ороһон байха юм. Теэд буржуазин абаралшадай эндүүрдэг байһыень түүхын хүгжэлтэ элишэлэн харуулаа. Манай оронох хүдэлмэришэд, таряашад арадые үзэн ядадаг мүлжэлгэтэ байгуулалтые усадхаа. Тэдэнэр шэнэ, эгээн лэ үнэн зүб ниитын байгуулалта—коммунизм байгуулхын тулада иимэ юумэ хээ.

Жэшээ абаха аргагүй, дүй дүршэлгүй байгаашье һаа, элдэб түбэг бэрхэшээлнүүдһээ айнгүйгөөр совет арад Коммунис партиин хүтэлбэреэр шэнэ ажабайдал зохёон байгуулха танигдаагүй замаар зоримгойгоор дабшан ябаа, бүхы хүн түрэлтэнэй гэрэлтэ ерээдүй тээшэ зам табяа.

«Манай парти өөрынгөө съезд дээрэ шэнэ Программа баталан абажа байна. Энэ баримта хадаа социализм болон коммунизмын бүхэдэлхэйн-түүхэтэ илалтануудые, Агууехэ Октябриин хэрэгэй илан мандажа байһые, марксизм-ленинизмын шэнэ түгэлдэр илалта туйлаһые харуулжа үгэнэ» гэжэ КПСС-эй XXII съезд дээрэ нүхэр Н. С. Хрущев хэлээ һэн.

**

«Совет засагай ээлжээтэ зорилгонууд» (статьягай түрүүшын вариантын бүлэгүүд) гэһэн В. И. Ленинэй документ һаяхан хэблэлдэ толилогдоо. Энэ хадаа 1918 оной хабарай үедэ бэшэгдэһэн байгаа. Октябриин революциин хүгжэлтэ энэ документ соо гүнзэгыгөөр шэнжэлэгдэнхэй, социалис байгуулалтада олониитэ арад зоной шиидхэхы үүргэ дүүргэхэ байһан тухай онсолон тэмдэглэгдэнхэй.

Совет арад социализм амжалтатайгаар байгуулаад, коммунистическэ общество байгуулха бодото зорилгонуудые шиидхэнэ гэжэ дэлхэйн арад зон мүнөө хаража байна.

Политическэ талаар па... арадай туйлаһан гол ам... гэхэдэ, шэнэ түхэлэй гүр... лис гүрэн, эгээн дээдэ ту... мократи—социалистическ... ти байгуулагдаад бэхижэ...

Экономическа талаар м... угаа ехэ амжалтануу... Социализмһаа уламжал... орондо ниитын зөөри бу... тай болоо, үйлэдбэри... доройтолгонууд тохёол... лёо. Советскэ Союз м... зэргын промышленност... хүгжэнги, оньһожоруулаг... ажахытай болоо.

Обществын оюун бодол... далда угаа ехэ хубилал... Манай оронох олон мил... болбосорол ехэтэй, эрдэ... хой. Арадай интеллиген... лоһон байна.

Промышленна болон х... хын үйлэдбэриин хүгж... нэй ашаар манай оронох... на доход шууд ургана, ... байдал улам һайжарна. ... байрын барилга угаа ех... тайгаар хэгдэдэг.

«Бүхы юумые хүнэй ... нэй аша туһын тулада»... лозунгые хододоо хүтэ... дог ленинскэ парти ха... Союздахи ажабайдалые... капиталис оронуудай... һайн болгохо гэһэн бүхэ... хэтэ удха шанартай зор... хай.

Совет арад Октябри...

КПСС-эй РАЙКОМУУДТА

БАРГАЖАН

Хурамхаанай совхозой партком кадрнуудые хүмүүжүүлхэ, шэлэн олохо, зүбөөр хубаарилан табиха талаар ямар хүдэлмэри хэжэ байһыень КПСС-эй Баргажанай райкомой бюро хаража үзэбэ. Ажахын харюусалгатай участогуудые хүтэлбэрилхөөр һайн бэлэдхэлтэй, дүй дүршэл ехэтэй олон хүнүүд дэбжүүлэгдээ, тэдэниие һургаха, хүмүүжүүлхэ талаар партком нилээд хүдэлмэри ябуулна гэжэ райкомой бюро тэмдэглэбэ.

Гэхэтэй хамта кадрнуудые хүмүүжүүлхэ, тэдэнэй эрдэм бэлиг, мэргэжэлыень дээшэлүүлхэ талаар үшөөл ехэхэн дутагдалнууд үзэгдэнэ. Түрүү дүй дүршэлэй нэгэшье һургуули нээгдээгүй. Эрдэм наукын туйлалтанууд, ажалай түрүүшүүлэй дүршэл үйлэдбэридэ тон хужуунээр нэбтэрүүлэгдэнэ. Түрүү һаалишад Лыгденова ба Колмаковагай, механизаторнууд аха дүү Бурцевуудай ба хэдэн эрхим хонишодой дүршэл тарааха талаар юушье хэгдээгүй байһаар.

КПСС-эй райкомой бюро тус совхозой дирекци ба парткомые ойрын сагта һаалишадай, хонишодой түрүү дүй дүршэлэй һургуулинуудые нээхые, залуушуулые механизаторай мэргэжэлдэ һургахые уялгалба.

АХА

КПСС-эй Ахын аймагай райкомой пленум дээрэ эбэртэ бодо мал үсхэбэрилхэ тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдэбэ. Энэ хүдэлмэриин ямараар ябажа байһан тухай пленум дээрэ колхозой түрүүлэгшэнэр элидхээ.

Аймагай колхозуудаар ниитын малай тоо толгой удаанаар олошорно гэжэ үгэ хэлэһэн нүхэд тэмдэглээ. Тэрэнэй гол шалтагаан юуб гэхэдэ, үнеэд ба хайнагуудые саг соонь ороондо оруулха хэрэгтэ һаалишад, үхэршэд, бригадирнууд болон мэргэжэлтэдэй харюусалга дээшэлүүлэгдэнэгүй. Тэрэшэлэн зарим малшадай, ветеринарна хүдэлмэрилэгшэдэй гэмээр олон тугалнууд гарзалагдана.

Ниитын малай тоо толгой олошоруулхын тула колхозуудай правлени болон парторганизацинуудай хараалһан хэмжээ ябуулгануудые пленум дэмжэбэ.

...ызагай область. В. В. Куйбышевай нэрэмжэтэ Воскресенскын химическэ комбинадай кол... минеральна үтэгжүүлгэ гаргаха үйлэдбэриингөө түсэбые үлүүлэн дүүргэхын түлөө социа...скэ мүрысөө дэлгэрүүлэебди гэһэн дурадхал оруулжа, энэ жэлэй апрель соо гайхамшагта ...гарһан байгаа.

...г дээрэ: суперфосфатна цехэй коммунистическэ ажалай халаанай бүлэг түрүүшүүл. Зүүн ...руулжаа: электрик Владимир Горлов, машинист Юрий Евдокимов, центрифуговщик Ев... Попков, ахалагша аппаратчик Федор Степанов, экскаваторай машинист Николай Куприн.

ТАСС-ай фотохронико.

...ИЛАГШАДТА—УЛААН ТУГ

...ай АССР-эй Ми...үдэй Совет, гүрэнэй ...гаануудай хүдэлмэри... профсоюзай обком ...ной гурбадахи квартал ...еспубликын сомоной, ... болон поселогуудай ...дэй хэр зэргээр хүдэл... дүн гаргаба.

...ной, сельскэ, поселогуу...эдүүдэй хоорондо дэл... социалис мүрысөөндэ ...н аймагай Загастайн ... Баунтын аймагай ...ска сельскэ, Хориин ... Чисаанын сомоной ...д илаба гэжэ Буряа...ССР-эй Министрнүүдэй ... профсоюзай обком ...

...сельсоведүүд доторхи ...уд хүдөө ажахын ...уудые абаха, гүрэн...ааха түсэб, уялгануу...гэхэ талаар нилээд ...жалта туйлаба. Мүн ...малдаа тэжээл бэлэд... ороохото, тэжээлэй ...нуудые, мүн хартааб... хуряалгые эмхитэй ...гаар эрхилжэ, хаһа соонь дүүргэһэн байна. Тэрэшэлэн мал үсхэбэрилгэ дээрэшье туйлалтанууд баһал би̇н. Жэшээнь, Сэлэнгын аймагай Загастайн сомоной Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз гүрэндэ мяха худалдаха түсэбөө 105, һү—110, үндэгэ—102 процент дүүргээ, 4400 центнерэй орондо 11024 центнер ороохо гүрэнэй амбаарта оруулаа, ниитынь мал үбһэ тэжээлээр гүйсэд хангагданхай, үнеэн бүридэ 15 тонно силос дарагдаа. Ерэхэ жэлдэ таригдаха хүрэнгын үрэһэн сүм хаагданхай.

Эдэ амжалтануудые туйлаха хэрэгтэ сомоной Соведэй депутадууд, саг үргэлжын комиссинууд, һайн дуранай ниитын эмхинүүдэй, эдэбхитэдэй оруулһан хубита ехэ. Эдэнэр ажал ябуулгадаа эдэбхи үүсхэлтэйгээр хандана, малшадай, механизаторнуудай дунда эмхидхэлэй хүдэлмэри аша үрэтэйгөөр ябуулна.

Иигэжэ Загастайн сомоной Соведтэ Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дамжуулгын Улаан туг нэгэдэхи мүнгэн шантайгаар барюулагдаба. Удаадахи 2, 3-дахи һууринуудые Баунтын Амалатска сельскэ, Хориин Чисаанын сомоной Соведүүд эзэлжэ, мүнгэн шанда хүртэбэ.

Тиихэдэ Захааминай аймагай Мэлэ-Бортын сомоной, Загарайн аймагай Дабаатын сомоной, Түнхэнэй аймагай Жэмһэгэй сомоной, Баргажанай аймагай Уро-Читканай бэ Һубын сельскэ Соведүүд байгша оной гурбадахи квартал соо һайнаар хүдэлжэ, амжалтануудые туйлаба гэжэ республикын Министрнүүдэй Совет, гүрэнэй эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обком тэмдэглээ.

М. Болдохонов,
БурАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй эмхидхэлэй-инструкторска таһагай инструктор.

...НАЙ СОВЕТСКЭ МИЛИЦИ

...уларилай ямаршье ...ганашье, хэзээшье, ...һүншье манай алдар...онернүүд совет эрхэ...алан байдал болон ...мгаалан, нарядта га...

...ээрэ: милициин ин... В. П. Захаренко пост...

...СС-ай фотохронико.

Гахай бүхэнһөө 16 поршоонхо абтаа

(Захааминай аймагай «Красный Октябрь» колхозой гахайшан Молон Дамбаевай хөөрөөнһөө)

Байгша ондо харууһалжа байһан гол гахай бүриһөө 14 поршоонхо, нэгэ түрүүлээд тушааха гахай бүриһөө 5 поршоонхо түлжүүлжэ, тушааха гэһэн социалис уялга жэлэй эхиндэ абаһан байнабди. Энэ уялгаяа дүүргэхын тула нилээд шангаар ажаллагдаа. Эдихэ сагаа, ороохо тарянай зүйл хэдэн модоной газарһаа зөөжэ буйлуулаад, гахайнуудые, нарай поршоонхонуудые хооллуулха гээшэ тиимэ амар хэрэг бэшэ. Тиибэ яабашье ажалаа һуладхангүй, абаһан бүхы поршоонхонуудаа гарзалуулангүй, тобир тарганаар томо болгожо шадаабди. Хүйтэн үдэр гахайнуудта, илангаяа поршоонхонуудта бутаргагдаһан халаахай сагаантай холёод эдюулхэдэ ехэ һайн юм. Энээниие гахайнууд эдихэдээ дулаасадаг, мүн эдеэ хоолдошье һайн байдаг.

Энэ жэлэй хабар-зунай үедэ гахайнуудаа хоёр дахин түрүүлээбди. Хэһэн ажалаймнай үрэ дүн мүнөө элирэнхэй. Бүхыдөө 238 поршоонхо абажа, гарзагүйгөөр түлжүүлээбди. Тиигэжэ гол эхэ гахай бүриһөө 16 поршоонхо, нэгэ түрүүлээд тушааха гахай бүриһөө 8 поршоонхо абтаа. Абаһан уялгаяа 30 гаран поршоонхоор үлүүлэн дүүргээбди. Үгэдөө хүрэжэ, уялгаяа дүүргээд, Агуудхэ Октябриин 45 жэлэй ойн һайндэрые угтажа байхадаа, хэдэн жэл гахайшанаар ажаллаһан дүй дүршэлөө, мүн түрүүшүүлэй арга шадабарии саашадаа улам дэлгэрүүлжэ, бүри ехэ дүнгүүдые туйлахаар хүсэнэбди.

Гэхэ зуура, гахай үсхэбэрилхэ тушаа һанамжаяа хэлэхэ хүсэлэнтэйб. Гахайнуудые шадамараар, гарза багатайгаар үсхөөд байбал, нилээд ехэ олзо доходтой байһаниинь мэдээжэ. Харин манай колхоздо мүнөө барижа байһан гахайнуудһаа биратай олзо абадаггүй гээшэ. Юуб гэхэдэ, тэдэнь үсөөн аад, харууһалха, эдеэлүүлхэ хүдэлмэри бар хүсөөр хэгдэдэг ж... ехэ гаргаша... тай. Үбэлэй үедэ гахайнуудаа гансал ороохо тарянай зүйлөөр хооллуулдаг гээшэбди. Тиихэлээрээ ороохо тарянай өөрынь үнэ ехэ байжа, гахайншье мяхан үнэтэй болодог.

Бодоодшье үзэхэдэ, хэрбээ фермэдэхи хүдэлмэриин оньһожоруулагдаад, тааруу зохид байрада байлгагдаа һаань, бидэндэ даалгагдаһан 20 гаран гахай поршоонхотойнь хамта нэгэл хүн харууһалжа шадаха бшуу. Хэдэн жэлэй саада тээ ямараар хүдэлжэ, ямар байра соо гахайнуудые харууһалдаг байгаабибди, мүнөөшье тэрэ зандаабди. Гахайнуудай тоо толгойе олошоруулхаһаа байтагай, 1955—1956 онуудайхиһаа хороожорхиһон байнабди. Манай колхозой хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд гахай үсхэбэрилгэдэ анхаралаа хандуулжа, саашадаа энэ олзо ехэтэй һалбарияа хүгжөөхын тула тодорхой хэмжээ абаха уялгатай.

...хойшо ябажа гараһан ...орхохо ёһоороол омогор...ои хаража үзэнэ. Манай...гаа ехэ амжалта туйлаг...измын шэнжэ тэмдэгүүд ...болоһо байна. Партиин шэ...ын баталагдаһан үдэр...үнгэрһэн жэлэй турша ...иллион совет хүнүүд зо...юр, үрэ ехэтэйгээр ...коммунис байгуулалтын ...бэринуудта гайхамшагта ...д туйлагдаа.

...ленностиин хүдэлмэрилэг...эй XXII съездын шиидхэ... бэелүүлхын түлөө тэм...1962 оной гурбадахи квар...һан һара соо промыш...кци гаргаха түсэбые ...ргээ. Үнгэрэгшэ жэлэй ...вай сасуулбал, промыш...эри юһэ һарын тур...5 процентээр нэмэһэн ...ай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, ...орынь үнэ хямдаруулха ...гдээ. Шэнэ предприяти...тростанцинууд, байрын ...ор ашаглалгада үгтэнэ.

...хүдөө ажахын хүдэлмэ...адые баясуулаа. Тэдэ... XXII съездын, ЦК-гай ...умэй табиһан зорилго...үүлгэдэ һайн үрэ дүн ...

... наука, техникэ шэнэ ...амжалтануудые туйлаа. ...и гэршэлжэ үгэнэб гэ...ынай дайда руу нэгэн ...ниидэлгэ бэелүүлэгдээ.

...ын материально-техни... һуури байгуулха, олониитын коммунис ёһоной харилсаа тогтоохо, шэнэ хүниие хүмүүжүүлхэ талаар КПСС-эй XXII съездын табиһан түүхэтэ зорилгонууд амжалтатайгаар шиидхэгдэжэ байна.

Манай амжалтанууд тон ехэ, тиигэбэшье совет хүнүүд амжалтануудаараа һанаагаа амардаггүй юм. Парти хадаа арадай ажахын элдэб һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэдэй үмэнэ тодорхой зорилгонуудые табидаг, манай урагшаа дабшалтада һаад ушаруулдаг бүхы дутуу дундануудтай эрид шууд тэмсэхэ шухала байһые онсолон тэмдэглэдэг юм.

Коммунизмын аша туһын түлөө ажаллаха гээшэ мүнөө гол шухала хэрэг болонхой. **«Арад гээшэ түүхые зохёогшо мүн, коммунизм арадай гараар, тэрэнэй хүсэ шадалаар, оюун бодолоор байгуулагдаха, коммунизмын илалта хүнүүдһээ дулдыдаха, коммунизм хүнэй аша туһада зорюулагдан байгуулагдаха. Совет хүн бүхэн өөрынгөө ажалаар коммунизмын илалтые ойртуулна гэһэн марксистско-ленинскэ заабариие парти хараадаа абадаг»** гэжэ КПСС-эй Программа соо хэлэгдэнхэй.

* * *

Октябриин ойе һайндэрлэжэ байхадаа Агуудхэ Октябрьһаа эхилһэн социализм манай орондо, мүн Европын болон Азиин бусад оронуудта мандажа байна гэжэ бидэнэр омогорхолтойгоор тэмдэглэнэбди. Россин хүдэлмэришэн ангиин анха түрүүн табиһан замаар, социализм, коммунизм байгуулха замаар мүнөө хүн түрэлтэнэй гурбанай нэгэ хуби дабшажа ябана.

Социализмын тогтожо, бэхижэлгэ, дарлагданги арадуудай сүлөөрхэ үе сагай ерэһые харуулжа үгэнэ. Миллиард хахад хүн колониальна дарлалтаһаа мүнөө сүлөөрөөд байна. Национально-сүлөөрэлгын революцинуудай хүсэтэйгөөр дэлгэржэ, империализмын колониальна гуримые эсэслэн хамажа хаяха саг ойртоо.

Капиталис оронуудта ангиин тэмсэл бүри ехэ далайсатай боложо, хурсадажа байнхай. Арадай аша туһын түлөө эгээн лэ шууд сэхээр, эрэлхэг зоригтойгоор тэмсэгшэд бологшо коммунистнуудай нүлөөн, нэрэ хүндэ улам дээшэлнэ.

СССР-эй хүсэ шадалые, социалис лагериин, уласхоорондын коммунис, хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй хүсэ шадалые саашадань бэхижүүлхэ гээшэ бүхы оронуудай ажалшадай үмэнэхи интернациональна уялгамнай гэжэ совет арад, манай парти тоолодог. Бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал аршалан хамгаалхын, бэхижүүлхын түлөө тэмсэдэг.

Ондо ондоо социальна байгуулалтатай гүрэнүүдэй энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха тухай В. И. Ленинэй табиһан гол ёһые бүхы түрүү хүн түрэлтэн ехээр һайшаана. Энэ гол ёһые үнэн сэхээр баримталдаг Советскэ Союз уласхоорондын шангаханалта тогтоон, буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряахын, термоядерна дайнай аюулһаа арадуудые зайсуулхын тулада эсэшэ сусашагүйгөөр оролдоно. Мүнөө хүрэтэр буу зэбсэгэй хуряагдаагүй байһанда баруун гүрэнүүд, США зэмэтэй.

Совет арад, бүхы түрүү хүн түрэлтэн Америкын империалистнуудай аашалалдалгые шоо шобто харана, Кубада, бусад гүрэнүүдтэ эсэргүүгээр ээрхэг ааша тэдэнэй гаргажа байһые уур сухалтайгаар буруушаана. США-гай правительствын термоядерна дай һүжэрөөхэ замдань һаад хаалта тодхохоор арадууд хүсэд шиидэнги байна. Эб найрамдалай дайсадай харата һанаашалгануудта харюу болгон совет хүнүүд Коммунис партиие, тэрэнэй ленинскэ Центральна Комитедые тойрон улам нягтаар жагсана, Эхэ оронойнгоо экономическа, өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадалые бэхижүүлхын тулада бүри ехэ оролдосотойгоор ажаллана.

Империалис этэгээдүүдэй дай һүжэрөөхые харшье ехээр оролдоо һаань, Октябриин революциһаа эхилэн, капитализмһаа социализмда хүн түрэлтэнэй дамжан орохо бүхэдэлхэйн-түүхэтэ хүгжэлтые юуншье зогсоожо шадахагүй. XX зуун жэл коммунизмын түгэлдэр илалта туйлаха зуун жэл болоно.

Социальна талаараа тэгшэ эрхэгүй байлгаһаа, али бүхы түхэл янзын дарлалта, мүрдэлгэһөө, дайнай һүртэ аюулһаа бүхы хүнүүдые зайсуулха түүхэтэ үүргые коммунизм дүүргэнэ, дэлхэй дээрэхи бүхы арадуудта **Амгалан байдал, Ажал, Эрхэ сүлөө, Адли тэгшэ эрхэ, Аха дүүгэй холбоон болон Зол жаргал** хангажа үгэнэ.

Ерэдүй коммунизмын талада!

А. Шишков.

ООН-ой ГЕНЕРАЛЬНА АССАМБЛЕЙН КОМИТЕДҮҮДТЭ

НЬЮ-ЙОРК, ноябриин 2. (ТАСС). 1963 оной январиин 1-һээ хойшо бүхы ядерна туршалгануудые болюулхые уряалһан 37 оронуудай резолюциин проектые дэмжэжэ, Генеральна Ассамблейн политическэ комитедэй үсэгэлдэр үдэрэй заседани дээрэ Мали, Япони, Югослави, Бирма, Кипр, Камерун, Афганистанай делегацинууд үгэ хэлэбэ.

Колумбиин түлөөлэгшэ 37 оронуудайшье, США, Англииншье проектнүүдэй түлөө, 37 оронуудай проектдэ Канадын оруулһан заһабарииншье түлөө дуугаа үгэхэб гэжэ хүн зониие гайхуулба. Тиигэжэ 37 оронуудай проектдэ заһабари оруулхые дурадхажа, һамаргаа хэһэн аад, США, Англиин проектые зүбшөөн дуугаа үгэхөөр түхеэржэ байһан Канадын делегадай һамаргаае бүри бусайдуулжа, зүб буруугаашье мэдэхээ болишонхой байһанаа Колумбиин делегат харуулаа.

Эдэ проектнүүдэй түлөө дуугаа үгэхын урда тээхэнэ Канадын заһабарида үшөө хоёр заһабари ороһон байна. Тэдэнэй нэгыень Ганын делегат оруулаа. Тэрэ дурадхалынь юун гэнэб гэхэдэ, агаарта, замбуулинай зайда болон уһан доро) туршалгануудые болюулха тухай бага зэргэ хэлсээ баталаад байгаа һаа, эдэ хэлсээнүүдэй оггтолон дүүрэтэр бүхы туршалганууд зогсоогдоод, хэлсээ хэжэ үргэлжэлһөөр байха ёһотой гэһэн байна.

Ганын, Мальгашска республикын болон Мавританиин делегацинуудай шэнэ дурадхалые бүхы делегацинуудай шэнжэлэн бодожо үзэхын тула Афганистанай болон Советскэ Союзай түлөөлэгшэдэй дурадхалаар эдэ резолюцинуудай түлөө дуугаа үгэлгые комитет хойшолуулба.

* * *

Генеральна Ассамблейн тусхай политическэ комитет ЮАР-ай расистска правительствада эсэргүү бодото хорюулнуудые гаргахые хараалһан 33 Афро-Азиатска оронуудай резолюциин проектые үсэгэлдэр абаһан байна. Энэ Генеральна Ассамблейн баталха резолюци хадаа ООН-ой гэшүүн гүрэнүүд ЮАР-ай правительстватай дипломатическа харилсаагаа таһалдуулха, Урда Африкын туг доро тамаржа ябаһан бүхы корабльнуудые портнуудтаа оруулхагүй, Урда Африкын гүрэнэй бүхы эд бараа худалдажа абахаяа болихо, тэрэ орондо буу зэбсэг болон бусад эд бараа худалдахаяа болихо, мүн авиахолбоогоо таһалдуулха эрилтэ табиһан байна. Энэ резолюциин түлөө—зүбшөөһэн 60 дуун, буруушааһан 16 дуун үгтэжэ, 21 гүрэнэй түлөөлэгшэд дуугаа үгэнгүй байба, тиихэдэ 13 делегаци тэндэ байгаагүй.

США, Англи, Франци, Голланди, Бельги болон бусад гүрэнүүд энэ резолюциие буруушааба.

ЮАР тушаа хорюул хэхэ резолюциие буруушааһан баруун гүрэнүүд энэ ороной расистска политикые дэмжэдэг байһаниинь баһа дахин элирэн гараба.

Замбуулинай гүн гүнзэгы дайдые шэнжэлхэ шэнэ алхам

ЛОНДОН, ноябриин 2. (ТАСС). Замбуулинай дайдаар ниидэхэ ракетын Советскэ Союзда табигдаһан тухай мэдээсэлэй орой болоһон хойно абтаашье һаань, зарим газетэнүүд һүүлшын мэдээсэлэй таһагта энэ һониниие хэблэжэ гаргаба. «Дейли Геральд» газетэ түрүүшынгээ хуудаһые шэнэлжэ, «Марс тээшэ. Нюусата планетэ тээшэ долоо һарын ниидэлгэ. Ородой ракетэ замдаа гараба» гэһэн гаршагтайгаар хэблэн гаргаба.

Англиин «Джодрелл Бэнк» гэжэ обсерваториин директор Б. Ловелл гэгшэ замбуулинай дайда ниидэхэ одон онгосые Марс тээшэ табиһан ушарые «Замбуулинай дайдын гүн гүнзэгые шэнжэлэлгын шэнэ алхам» гэжэ тэмдэглээд, энэ ниидэлгын тон ехэ удха шанартай байһаниие гэршэлнэ.

Тэрэ обсерваториин нэгэ хүдэлмэрилэгшэ: «Ородой космическа онгосоор тон ехээр һонирхожо байнабди» гэжэ Пресс Ассошиэйшн агентствын корреспондент мэдүүлбэ.

Бидэнэр һайшаан гайханабди

ОСЛО, ноябриин 2. (ТАСС). Замбуулинай дайдаар ниидэхэ ракетые Марс тээшэ амжалтатайгаар табиһан тухай мэдээсэлые ехэ баяртайгаар угтабаб. Энэ хадаа хүн түрэлтэнэй замбуулинай дайдые мэдэлдээ абаха замай шэнэ алхам болоно гэжэ Норвегиин техническэ научно-шэнжэлэлгын соведэй директор Роберт Майор ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө мэдүүлбэ.

Планетэнүүд хоорондо ниидэхэ «Марс-1» гэжэ совет станциин ашаар хүн түрэлтэн таабарита планетэ тухай нилээн олон, һонин юумэ мэдэжэ абаха гэжэ найданаб гэбэ.

Норвегиин замбуулинай дайдые шэнжэлхэ комитедэй эрдэмтэ секретарь доктор Бьерн Ландмарк гэгшэ ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэ зуураа, иигэжэ хэлэбэ:

—Хүн түрэлтэн замбуулинай дайда руу баһа нэгэ гайхамшагта харайлга хэбэ. Соведэй космическа корабль Марс тээшэ ниидэжэ ябана.

Замбуулинай дайдые шэнжэлхэ талаар совет эрдэм, наукын амжалтануудые һайшаан гайхажа байнабди. Ородууд юу хэжэ шадаха байһанаа харуулба. Энэшье туршалгань, урда тээхи бүхы туршалгануудта адли, амжалтатайгаар дүүрэхэ, тиихэдэнь бидэнэй һонирхолые татажа байһан гайхалта планетын нюусанууд нээгдэжэ үгэхэ гэжэ найданаб гэһэн үгэнүүдээр тэрэ хөөрөөгөө дүүргэбэ.

Мексикын газетэ Кубын контрреволюционернүүдэй хорото аашануудые буруушаана

МЕХИКО, ноябриин 2. (ТАСС). «Кубын эрье шадарые хэдэн дахин буудаһан «Альфа-66» гэһэн контрреволюционернүүдэй зэмэтэ этэгээдүүд атомна дайнда хүргэжэ болохо байна,—гэжэ «Пренса либре» газетэ бэшэнэ.

Энэ бүлэг этэгээдүүд Гватемалада, Никарагуада, Панамада, Гаитида болон Майами гэжэ США-гай штадта байдаг баазануудһаа Кеннедиин правительствын хэрэгсээдэггүй ушарһаа иимэ хорото ябуулгануудые хэнэ гэжэ тэрэ газетэ тэмдэглэнэ.

«Пренса либре» газетын тэмдэглэһэн ёһоор, Кубада эд бараа шэрэдэг баруун оронууд дээрмэшэдэй добтолгоһоо хамгаалхын тулада суднануудаа сэрэгэй корабльнуудаар үдэшүүлдэг болохо гэжэ байна.

Америкын резервистнүүд сэрэгэйнгээ албанда үлээгдэбэ

НЬЮ-ЙОРК, ноябриин 2. (ТАСС). 14 214 резервистнүүдые сэрэгэй албанда үлээхэ гэжэ США-гай оборонын министр Макнамара захиралта үгэбэ. Эдэ резервистнүүд Кубын асуудалай шангадаад байха үедэ үнгэрэгшэ хахад һарада татагдаһан байгаа юм гэжэ АП агентство мэдээсэнэ.

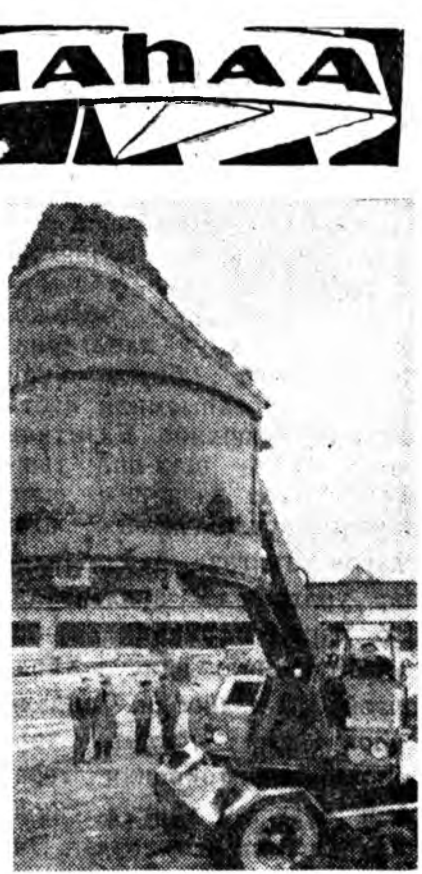

Чехословакиин Социалистическэ Республика. ЧКД-Сланы заводто пневматическа мөөртэй түрүүшын туршалгын экскаваторнуудые гаргаба. Шэнэ машинануудые газар малтаха элдэб хүдэлмэридэ, тэрэ тоодо кран болгогдожо хэрэглэхэдэ болохо.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 0,4 кубическа метр багтаамжатай удхуууртай СМЦ-5 гэһэн шэнэ экскаватор туршагдажа байна.

ЧТК-ТАСС-ай фото.

Совет ороной эрдэм, техникын шэнэ амжалта дэлхэйе гайхуулна

БУХАРЕСТ, ноябриин 2. (ТАСС). «Марс-1» гэжэ планетэнүүд хоорондын станциие ниидүүлгэ бүхы хүн түрэлтэндэ угаа ехэ удха шанартай байна. Энэ ушар хадаа дэлхэйн наукада юунтэйшье жэшээгүй ехэ туһа нэмэри болон Наранай системые шэнжэлэлгын түүхэдэ орохо гэжэ РНР-эй академиин астронавтикын комиссиин секретарь Ион Паскару «Скентейя» газетэдэ бэшэнэ.

«СССР Марс планетэ тээшэ замбуулинай зайда ниидэхэ ракетэ табиба» гэһэн ехэ гаршагтайгаар бүхы газетэнүүд түрүүшынгээ хуудаһан дээрэ ТАСС-ай мэдээнүүдые хэблэн гаргаба.

Ехэ баяр

ВАРШАВА, ноябриин 2. (ТАСС). Агуудхэ Октябриин 45 жэлэй ойн һайндэрэй урда тээ коммунизм байгуулжа байһан ороной баһа нэгэ ехэ амжалтые бүхы дэлхэй мэдэбэ. Совет ороной планетэнүүд хоорондын автоматическа станциие Марс тээшэ табиһан мэдээе Польшын хүн зон ехэ баяртайгаар угтаба. ТАСС-ай мэдээсэлые түрүүшынгээ хуудаһанда хэблэһэн газетэнүүд: «Улаан планетэ тээшэ», «Марс тээшэ», «Соведүүдэй оронһоо Марс тээшэ» гэһэн гаршагуудые томо үзэгүүдээр барлан гаргаба.

«Энэ туршалгын юрэ бусын юумэниинь юун бэ гэхэдэ, Марсын фотозураг абажа болохо байна»—гэжэ «Трибуна Люду» газетэ бэшэнэ. Энэ туршалга хадаа һарын харагдадаггүй талые хэмэл онгосын фотозурагые буулгажа газарта эльгээһэнтэй адли, Марсын фотозураг абаха гэһэн зорилготой байна. Тиибэшье Марсын угаа холо байһан тула иимэ сасуулга хэхэншье бэрхэтэй.

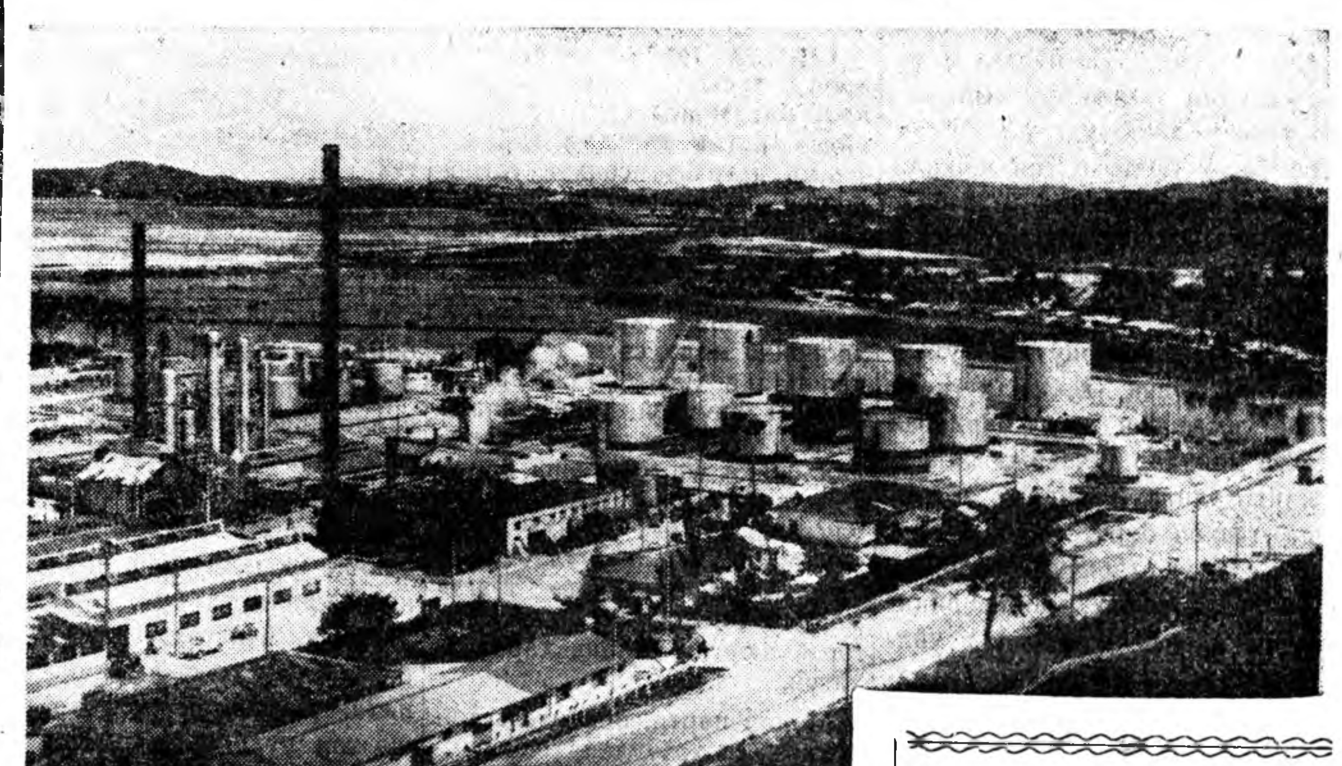

БРАЗИЛИ. Сальвадор город ороной урда зүгтэ байдаг нефтиин промышленностиин түбүүдэй нэгэниинь болоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Сальвадорой нефть болбосоруулдаг завод.

Синьхуа-ТАСС-ай фото.

Мухар һүзэг, мунхаг байдалай үлэгдэл

БОРООТО ҺҮНИ

Бадматай нэрһэ түгрэгээд ерэхэдэмнай, отогто хэншье үгы. Бороотой үдэр хадань, үбһэшэ хуу тосхон ошоо гээшэ ха. Бидэшье үни бодонгүй, гэр руугаа шэглээд ябажархибабди. Энээшье болоходо, харгы дутуу ядуу харагдана. Зуурандамнай бороо бүри түргэдэн, хубсаһыемнай нэбтэ шобто сохижорхибо. Хэнэхинь шабар шабха шал-пял гэшхэгдэнэ. Теэд яагаашье һаа, дааража зүдэрэнэхэй хоёр бүдэрэн түлгэн, заа заахаһаар урагшаал зүдхэнэбди. Шэб харанхы һүниин дунда эсэжэ һуларшанхайнууд Харатолгойдо дүтэлбэбди. Тэндэхи хооһон гэр лүнхын харлана. Оршон тойронхи газарыень һүзэгтэй хүнүүд шолмостой, нүгэлтэй гэлсэдэг. Эндэхи байгаалиие зохидшоогоод, 1910 ондо нэгэ баян хүн байра байдал барижа түбхинэһэн юм гэдэг. Теэд тэрэ хүниие граждан дайнай үедэ семёновецууд тоножо, бүхы булэтэйнь үгы хэһэн юм. Һүүлдэнь зөөжэ ерэһэн айлайхи бандидуудһаа айжа, тэрьедэхэ баатай болоо. Хожомынь нишэ хэншье шагаалдаггүй байба... Дүшөөд жэлэй туршада үндэр байшангайнь хушалта үмхиржэ унаад, гансал торхонь үлээ болон, доодо дэбисхэртээ үлэшэнхэй.

— Энээнэй досоонь орожо хоноһон хүн амиды тэхэрихэгүй ёһотой,— гээд нютагаймнай Шолдон үбгэжөөл хөөрэгшэ бэлэй. Харин бидэ, гурбадахи классай һурадаг пионернүүд, иимэ үгэнүүдтэ этигэдэггүй һэмди. Мүнөө нүхэрэйнгөө зориг шалгаха һанаатай:

—Хани, өө, хани, тэрэ-э тэрэ гэртэ орожо хонохомнай гү?— гэхэдэм, тэрэм айһан янза үзүүлэнгүй, гансата зубшөөбэ.

Богоһо алхан сасуугаа, үүдэнэй зүүн тээ унтаряа түхеэрээд, хэбтэшэбэбди. Гэаа ой модоной шууяхань, бороогой шааяхань, шара шубуунай хүндэл адляар һүүхирхэнь, гүрөөһэнэй буухирхань, хаанашьеб мориной турьяхань, уһаһай дуһалнуудай модон эбисхэр дээрэ унаад сэсэрхэнь байһан тодоор дуулдана.

Тэрээнһээ гадна, хэнэйшьеб шэбэнэһэн, ханяаһан, уухилһан, һугшарһан абяан шэхэндэм соностобо. Эдэ бүгэдые Бадмамни баһал шагнаархана хэбэртэй. «Үүдэнэй баруун тээнь юумэ тэршээнэ, үндыгөөл һаамнай, аһашхаар бэлэн хэбэртэй, бү хүдэлөөрэй» гэжэ шэбэнэн захирна. Донгорог хутагануудаа гаргажа шангаар адханхай, ямаршье тулалдаанда диилэхээр хэбэртэйбди. Һаршаганаанай үргэлжэлһөөр нилээхэн саг үн

гэрбэ. Халуухан бэенүүдтэ хайрулан хубсаһанайнгаа хатахада, нойрто абташабабди.

Үглөөгүүр һэрижэ үндыхэдэмнай, урда ханын захада шарабтар субаар тархяа орёоһон хүн хэбтэбэ. Хажуудаһаа ойртожо, нюурынь сэлеэд харахадамнай, манай нютагта бэрхэ ангуушан гэлсүүлдэг Шагдар үбгэн уралнуудаа һалганууһан, нюдөө бэлтылгэн, урдаһаамнай алдангүйгөөр шэртэнэ.

— Зай, Шагдар ахай, хэр амарбат?—гэхэдэмнай, маанадые һая таниһан юумэдэл:— А-а, таанад гүт? Хаанаһаа иимэ эртэ морилбот? Би агнуурнһаа бусажа ябатараа, аадарта дайрагдан, эндэ һайн нооондо морёо эдеэлүүлэн тогтоо һэм. Һүнииндөө хойто ханаар юумэнүүдэй һаршагаанаха шэбэнэлдэхэдэнь, маани уншажа, арай шамай номгоруулааб. Таба һүрэдэгөөрөө ядатаа углууе сүмэ зада будажархихоо һанаһам, буумни шиигтэшэһэн тулада аарашоо.

Нэгэтэ иимэ зэбүүрхэмэ һүни Бадма бидэ хоёрой гүлмэр багахан ами наһан тэнэгэй шалтагаанһаа таһалдашан алдаһан байгаа. Иимэл даа, мухар һүзэгтэ шүтэлгэнэй хараа муухай хойшолонгууд.

Ш-Н. Цыденжапов.

Зэмээ амсаба

СҮҮД

Прибайкалиин аймагай Турка, Соболихина тосхонуудта байрлаһан Иван Федорович Сухарев инвалид хүн гээшэб гэжэ бэерхэн, хараһан хүн бүхэндөө һогтуугаар халдан, аманда орохогүй муухай үгөөр хараадаг, занадаг байба. Тэрэ хулиган олон хүниие сохёо.

Тиигэжэ нэгэндээ нэтэрһэн хулиган 1960 оной август һарa соо Соболихина тосхоной гудамжада һогтуугаар гараад, дайралдаһан хүнүүдтэ буу шагаажа, хутага харуулжа, тэдэниие элдэб муухайгаар харааһан байгаа. Тиигэжэ ябатараа Зеленскиин газаа гүйжэ ошоод, сонхоорнь буу шагааһан байгаа. Талаан боло-

ходоо буунь ааража, гэрэй эзэн бүтэн үлэһэн юм.

Удаань һогтуу Сухарев Гугульскиин гэртэ орохотойгоо зэргэ үүдээрнь буудажа, гэрэй эзэниие шархатуулжархёо. Буудахань багадаад, хутагаар хадхаа. Тэрээнһээ боложо Гугульский наһа бараһан байна.

Хүнэй ами наһанда хүрэгшэ алуурширание буудан алаха гэһэн шиидхэбэри Буряадай АССР-эй Верховно сүүдэй нүүдэл сессии гаргаа. РСФСР-эй Верховно сүүд энэ шиидхэбэриие хүсэндэнь үлөөбэ. Шиидхэбэри дүүргэлтэ болгогдоо.

И. Мархандаев.

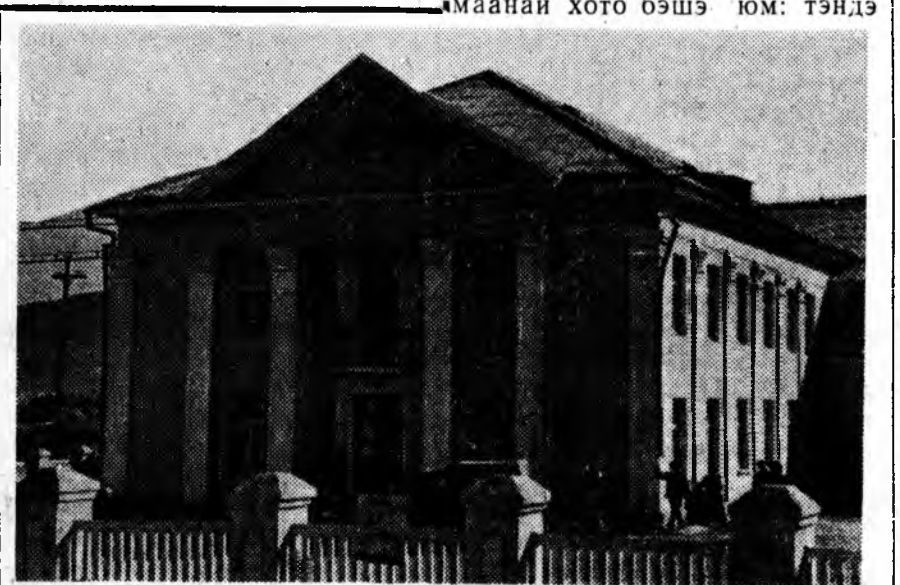

НОВО-СЕЛЕНГИНСК. Культурын байшан. Ф. МОРЕНЕЦЭЙ фото.

Сэлэнгэдэхи хуушанай хото

Сэлэнгын шэбээ (Хуушан-Сэлэнгэ) 1665 ондо байгуулагдаһан. Тэрэ гэһээр гурбан зуун жэл болоһон оинь 1965 ондо тэмдэглэгдэхэ. 1727—1728 онуудта Россин болон Хитад оронуудай хоорондохи хилэ тодорхойлхо, мүн Хяагта хотын тогтоогдохо хүрэтэр Сэлэнгын шэбээ оронойнмай урда захын хилэдэхи һуурин байһан юм. Сэлэнгэ тосхон Байгалай үмэнэхи областиин уездэнэ хото байгаа. 1775 оной дүнгөөр Дээдэ-Үдэ хото (мүнөө Улаан-Үдэ) Селенгинск хотоһоо һурагүгүй үсөөн зонтой байһан юм. XVIII зуун жэлэй үедэ тэрэ хотодо дабһанай, арһанай заводууд баригдаһан байгаа. 1848—1850 онуудта дабһанай тэрэ завод сүлэлгын 118 хүдэлмэришэнтэй байжа, 12103 пүүд дабһа шанан гаргадаг байгаа. 1852 ондо тэрэ завод хаагдашаһан гэхэ.

Монгол, Хитад оронуудтай худалдаа наймаа хэхэ, тэдэнтэй харилсаха ябадалда ехэхэн удха шанартай байһан Хуушан-Сэлэнгэ хото Эрхүү, Хяагта, Дээдэ-Үдэ хотонуудай худалдаа наймаанай талаар урган хүгжэхэдэ булигдаһан байна. Сибириие шэнжэлһэн статистическэ шэнжэлэл-дотор Хуушан-Сэлэнгэ хото тухай иигэжэ бэшэгдэнэхэй: «Сэлэнгын эрье дээрэһэ Хуушан-Сэлэнгэ харахада, хотодол адлишуу байбашье, дотор таламһаа тосхонойшье, хотыншье түхэлгүй. Сэлэнгэ һуурин Хяагта мэтэ худалдаа наймаанай хото бэшэ юм: тэндэ

бүхэли полк сэрэг, мүн комендант байдаг. Мүнөө ганцахан шулуун сүмэ тэндэ үлэнхэй. Тэрэнь дурасхаалай хүшөө мэтэ болошонхой. Энэ хото үдэр ерэхэ тума улам урууга орооно».

Хуушан-Сэлэнгын тогтоогдоһон газарай таарамжагүй байһан дээрэһээнь 1840—1850 онуудта тус хото Сэлэнгынгээ нүгөө бэедэ нүүлгэгдэһэн гэхэ. Тэндэ Ново-Селенгинск баригдажа эхилһэн байгаа. Тэрэ хото шэнээр тодхогдожо эхилһэн болобошье, хуушанайнгаа түхэлдэ орожо шадаагүй.

Сэлэнгэ урдань сүлэлгын газар байһан. Украиные Россиитай нэгэдүүлхэ үзэл баригшадай нэгэн байһан, украиның гетман Демьян Игнатьевич Многогрешный 1684 ондо Сэлэнгын түрмэдэ хаагдаһан юм. Тэрэ үе хүл хөөрсэгтэй саг байгаа. Юуб гэхэдэ, монгол тайжанарай сэрэгшэдэй добтолгоһоо ород болон буряад зон тэрэлежэ байһан гэхэ. Тэдэнэр һуурин зониие тонодог, аладаг, адууһа малыень туужа абашадаг байгаа. 1687 ондо Очирой хаанай хүсэтэ отряд Ново-Селенгинск тулатар ерээд, тэрэ һууриниие бүһэлэн гэлэй. Дайсанда хүрэлэгдэһэн Сэлэнгын шэбээгэй зон хотоёо хамгаалхын тулада бүх хүсэеэ элсүүлһэн байба. Польско, Крымскэ хаашуулай сэрэгшэдтэй украинныхэдэй тэмсэһэн тэмсэлдэ хатуужал олоһон эрэлхэг зоригто сэрэгэй хүтэлбэрилэгшын тэрэ шэбээдэ һүүжэ байһаниие мэдэрбэ. Тиигэжэ Демьян Многогрешный Сэлэнгын шэбээгэй гарнизоной толгойлогшо болгогдон табигдаһан байгаа. Сэлэнгын шэбээе эзэмдэхэ гэһэн Очирой хаанай һэдэлгэ буруу һүрэһэн юм. Шүһата тулалдаанай һүүлээр монгол хаанай сэрэг бута сохигдон тэрьеешоо. Демьян Игнатьевич Многогрешный Сэлэнгэдэ наһа бараһан байха.

1837 ондо декабрист К. П. Торсон Ново-Селенгинск шадар һуурижаһан байна. Тиихэдэ 1839 ондо мүн тэндэ Николай болон Михаил Бестужевтэн ерэһэн байгаа.

Декабристнар газар тарялан эрхилэн, мал ажал үсхэбэрилөө. Тэдэнэр тэрэ үедэ хүдөө ажахы эрхилхэ түрүү арга дэлгэрүүлгэдэ байһаһаа гадна, мүн нютагай зондо медицинын туһаламжа үзүүлдэг байба.

Аха дүү Бестужевтан, мүн Торсон гэгшэд эндэхи зоной

НОВО-СЕЛЕНГИНСК. Декабрист Николай Бестужев... тээр баригдаһан байшан. Мүнөө энэ гэр соо пионернүүд... оронхой.

дунда эрдэм, техникэ дэлгэрүүлхэ талаар горитой ажал хэһэн. Бестужевтан эмээл дархалдаг мастерскойтой байһан юм. Тэндэнь буряад хүбүүд хүдэлдэг байгаа. Тэрэшэлэн часай, ювелирнэ, оптическа мастерскойнуудтай байһан. Тэдэнь хүнүүдые элдэб мэргэжэлдэ һургадаг байһан гэхэ. Газар тарялангай хүшэр хүнэ хүдэлмэри хүнгэдхэхэ, наринжуулха талаар К. П. Торсон нилээд юумэ хэһэн байгаа.

Н. А. Бестужев буряад дархашуулай хэжэ байһан хүдэлмэри ажаглан хараһанайнгаа һүүлээр иигэжэ бэшэһэн байдаг: «Буряад зон—модошо, түмэршэ дархашуул. Газар хахалдаг, үбһэ сабшадаг. Тэдээнгүйгөөр эндэ юумэн бүтэхэгүй».

1913 ондо Ново-Селенгинск 185 гэртэй, 1500 зонтой байһан юм. Тус һууринда 3 тээрмэ, Сэлэнгын пароходствын контора, хотын 4 классай, эхэнэрэй приходско, эрэшүүлэй приходско һургуулинууд, церковно-приходско училищи, ниитын библиотекэ бии байгаа. Аралжаа наймаашад Лушников, Малыгинтан, Смолев гэгшэдэй бишыхан магазинууд байһан юм. Тэндэхи зон мал ажалтай, таряа бага зэргэ тарьдаг байгаа. Сэлэнгэдэ Хүдөө ажахынь зэр зэмсэг гэхэдэ—модон анзаһан, борной, хажуур, серпһээ ондоо юумэ байһангүй. Хотын зон толгой тоолон шахуу үзэг бэшэг мэдэхэгүй нуугаа. Тэрэ үедэ Буряадай дундада дэлгэрһэн ламын шажанай ахалагша бандида хамба лама Тамчын дасанда байдаг байгаа. Тэндэ мянга шахуу ламанар байһан.

Агуухэ. Октябриин ... лис революци буряад ... зол жаргал олгоо. Тиигэ... ряад зон болбосорон ... жээ.

45 жэлэй туршада ... Селенгинскын шэнэ... тангидахаар бэшэ ... хубилаа. Ехэ барилга ... хүн зониинь нилээд ... лоо. Тус тосхон улам ... кан болоно. Һүүлэй ... жэлэй туршада эндэ ... шан, 300 хүнэй нэгэн ... ха хоёр дабхар, шулуу... бэшэшье тээ барилг... болхоогоод, шэнэ гу... ханатаһан гудамжа... хоной шэмэг болонхо...

Дунда һургуули, ... һургуули эндэ нээгд... да һургуулинуудта 10... һуралсажа байдаг ба... гэдэ, дунда эрдэмтэ... шанар хүдэлнэ.

Н. А. Бестужевэй ... баригдаһан гэр мүнөө ... нүүлэй байшан боло... хондонь хүүгэдэй ... һургуули бии. Тэрэ... һайхан байгаа бари... Ново-Селенгинскдэ ... хон больница бии. Ар... доо, тоһоной завод, ... хэ мэтын предприяти... дэлдэг.

Тосхоной ажалшад ... саад, яслида олоорол... Ново-Селенгинскдэ ... даа наймаанай арба ... газар, бусад олоной ... нууд, хоёр столово, ... кооперативна эмхи ... гаа.

Эндэхи ажалшад Ок... найндэрые түгэс бэлэ... гэр угтажа байна.

Д. Жам...

Спорт

ДҮРЭ БУЛЯАЛДААН

Буряадай АССР-эй түрүү һууриин зээлхын түлөө дүрэ буляалдаан барилдаагаар тус бүриин, мүн команда хоорондын мүрысөөн октябриин 27—28-най үдэрнүүдтэ «Спартак» бүлгэмэй спортын зал соо болоо. Тэрээндэ 6 команда хабаадалсаба. «Буревестник», «Спартак», «Труд», «Локомотив», «Урожай», «Молот» бүлгэмүүдэй 70 гаран бүхэшүүл барилдаа.

Түрүүлэн 52 килограмм хүрэтэр шэгнүүрэй, хүнгэн бэетэй бүхэшүүл барилдаанда гараба. Барилдаанай түрүүшын шатада спортсмен Балдандоржиев («Труд») шадамаараар барилдадаг дүрөөрөө байлдаание булиба. Нэгэшье хүндэ хаягдангүй даба дабаһаар түрүү һуури эзэлжэ, 1962 оной чемпион болоо. Хоёрдохи һууриие Бадмаев («Локомотив»), гурбадахи һуу-

риие Егоров («Бу... ник») гэгшэд эзэлээ.

57, 63, 87, 97 ки... хүрэтэр шэгнүүртэй ... шамбай бүхэшүүд т... та өөһэд хоорондоо ... даба. Тэдэ барилдаа... дундаһаа шэгнүүр... Харпухаев («Сп... Баймеев («Буреве... Норбоев («Буреве... Сыркин («Труд»), ... («Урожай»), Тышке... лот») гэгшэд эзэлээ.

Эгээн хүндэ бэет... шүүлэй дундаһаа ... («Буревестник») ... илаа.

«Командын түрү... риие «Труд» бүлгэ... дохи һууриие «Б... ник», гурбадахи ... «Спартак» бүлгэм...

Мүрысөөнэй һүүл... рилдаанда илажа ... шадта Буряадай А... чемпионой жетону... мотануд барюулаг... дамжуулгын шан, ... барюулагдахай.

1963 оной феврал... Якутск хотодо бол... бирь болон Алас... бүхэшүүлэй дүр... далгын барилдаанд... далсаха командау... рүүлэгдэбэ.

И. Ма...

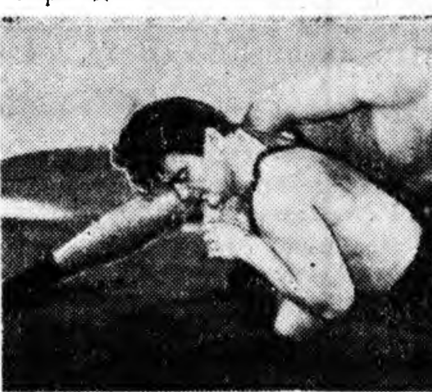

„Спартак" бүлгэмэй спортивна коллективүүдэй спартакиада

«Спартак» гэжэ бүлгэмэй спортивна коллективүүдэй мэргэн буудалгаар зунай спартакиада боложо дүүрэбэ.

Энэ мүрысөөндэ тудажа болохо 500 очкоһоо 418 очкотой болоһон аэропортын мэргэн буудагшад түрүү һуури эзэлээ. Туд бүриин түрүү һуури ээлэлгэдэ аэропортын түлөөлэгшэ В. Предко 100-һаа 91 очко, эхэнэрнүүдэй дундаһаа 88 очкотой болоһон М. Самбарова, 87 очкотой Н. Зубарева гэгшэд шалгарба.

Спартакиадын бусад түхэлэй мүрысөөндэ: уһа һэлбэлдэлгээр—гүрэнэй эмхи зургаануудай спортсменүүд, хүнгэн атлетикэ, волейболоор, туризмаар—нютагай промышленностиин физкультурын нэгэдэмэл коллектив спартакиадада түрүүлээ.

Октябриин 31-дэ спартакиадада зорюулагдаһан спортивна вечер боложо, тэндэ дипломууд болон дамжуулгын шан илагшадта барюулагдаа. Эрхим спортсменүүдтэ, мүн эдэбхитэдтэ «Спартак» бүлгэмэй республиканска Соведэй грамотанууд болон үнэтэ бэлэгүүд үгтөө.

А. Шадрин.

Уншагшын һанамжа

ХҮДӨӨ ТОСХОН, ХҮНЭЙ ҮМДЭХЭ ХУБСАҺАН ТУХАЙ

Хүн гээшэ бүхы наһан соогоо һайн һайхан юумэ үзэжэ, хаража ябаха дуратай гээшэ ааб даа. Тиимэ дээрэһээ жаргалтай, һайн байдал зохёохын хойноһоо бүхы хүсэ шадалаараа эрмэлзэдэг. Анхан саһаа хойшо алтан шара наранай мүнхэ гэрэлые, атар һайхан дэлхэйн үлгэн элдэниие, хүхэ тэнгэриин хужэ торгые, хүхы шубуунай жэмбүүр дуе, хада хангилай үндэрые, харьялаа булагай тунгалиг уһые, сэсэг набшын сэнгэлиг үнгые, сэнхир хүхэ ногооной анхилма үнэрые магтан магтан, арюухан сэдьхэлэйнгээ өөрһоо уянгалан дуулаад байгаа. Теэд эдэнэй һайханиие хаража, сэдьхэлээ баясажа, атарлажа, жаргажа һууха шадал, сүлөө хүн бүхэндэ байха бэшэ. Октябриин революциин ашаар лэ манай ороной зон золто байдалаа олоод, бүришье жаргалтай, хотойноо баян хонгор һайхан байдал тогтоохын тулада оролдожо байнабди. Мүнөө үеын зон коммунизмын үедэ ажаһууха болоо. 1980-яад ондо хамаг юумээрээ бүхы дэлхэй дээрэ түрүүшын һуури эзэлээд, коммунизмда ороод байхамнай дамжаггүй. Тиимэһээ бүхы ажахыгаа һайжаруулхын хажуугаар ажаһуудалаа улам болбосон болгохо тон шухала болоо. Энэ талаараа ямар байгаа һаа, юу хэх һаа, зохистой ааб гэһэн һанамжаа хэлэхэдэ иимэ:

Хүдөө тосхонууд тухай. Һүүлэй хэдэн жэлэй хугасаа соо хамаг зон гэр бараагаа ехэл һайнаар түхеэржэ байһаниинь элитэ. Хаанашье ябахада, тосхон бүридэ арба-хорёоһоо шэнэ гэрнүүд бодожол байдаг. Зүгөөр минии һанахада, зарим нютагуудта үйлсэнүүдээ наринхаар гаргадаг байна. Тэдэнээ ууҗам са-

луугаар гаргаха хэрэгтэй. 70—80 метрһээ доошо бэшэ үргэнтэй, хоёр захаараһ ябаган харгы—тротуар гаргаһан, үйлсынгөө хоёр хажуугаар, тротуараа зубшуулжа, модо тариһан байбал һайн бэлэй. Үйлсын нэгэ үзүүрһөө нүгөө үзүүр хүрэтэр, хоёр хажуугаар үргэлжэ зурууд ой модон нөөгоржо байгаа һаа, ямар һайхан байхаб даа! Үйлсынгөө дундуур, машинын ябаха газарые, мүн тротуарнуудые ябан ошон асфальталха, тиин даб дээрэ модоорһье хушахада яахаб.

Зарим тосхонуудта малаа хааргүйгөөр орхиһониинь үйлсэдөө хоножо, хүнэй ябашагүй болгожорхиһон байдаг. Урдань Байгалай үмэнэхи ууҗам дайда байнал гэжэ ганса гансаараа нүүжэ ябахадаашье, гэр шадархиха арюун сэбэр байлгахын хойноһоо оролдодог һэмнайбди. Мүнөө түбхинэһэн болбосон байдалтай болохолооро, юундэ энээниие мартаба гээшэбибди!

Гэрнүүд тухай. Хуушанай ород тосхонуудайхидал адляар зарим колхозуудта гэрээ үйлсэ руунь гаргаад табина. Тиимэ дээрэһээ сонхонуудынь шорой тооһондо дарагдана, үйлсын шуулан һаа үлүү эли байна. Иимэ хадань үйлсын захаһаа 4—5 метр зайтайгаар табижа, хашаа гэр хоёройнгоо хоорондо модо, сэсэг тарижархёо һаа зохистой гэжэ һанагдана. Гэрнүүдэй һайн талань заал һаа үйлсэ тээшээ харан байха ёһотой бэшэ бэшу. Гэр табихадаа юу юунһээ үлүүгөөр хэшээн һанаха ушар—нара ехэтэй, һарүүл байһан гэгдэдэг ха юм. Үйлсэ тээгээ модо тарижархёод байдаха, гэрэй нюрган талань харагдахагүй.

Манай парти, правительство колхоз, совхозуудай тосхонуудые ерээдүйн сагта городой маягтай посёлогууд болгохо хүсэлэнтэй. Олон айлай байжа, хоёр, гурбан дабхар гэрнүүд баригдаха ёһотой болоно. Иимэ гэрнүүдэй һайнинь

юуб гэхэдэ, түлихэ пешэнгүй, харин халуун ураалаар дулаасуулагдаха, элдэб угаадаһан гэхэ мэтэнь соргоор гаража байха, хэрэглэхэ уһаниинь мүн хоолойгоор орожо байдаг болохо. Эдэ бүхэнэй түхеэрэгдэхэ үсөөн аад, томо гэртэ хэхэдэ, олон жэжэ гэрнүүдэйхиһээ хэдэ дахин үнэгүй болохо байна. Һанахада, олзо ехэтэй зарим совхоз, колхозууд иимэ барилганууды хэжэ эхилхээр болоод байна. Харин доро олон гэр эхилхэ бэшэ, харин тэдэниие һубарюулһаар бодхохо болоолтой.

Колхозуудтахи эмхи зургаанууд тус тустаа бишыхан гэрнүүдые зээлээд һуудаг. Энэнь ехэл таарамжагүй шэнги байдаг. Гурба-дүрбэн зургаан хамтараад, нэгэ томо гэртэй байһаа, алишье талааран зохистой байха һэн. Жэшээлхэдэ, сомоной Совет, правлени, сельпо, магазин—эдэнэр нэгэ гэртэй, клуб, үншалгын байшан, парикмахерска болон элдэб мастерской гэхэ мэтэнүүд амяараа гэртэй байбал зохимжотой ха.

Ехэ гэрнүүд нэгэтэ баригдаа хадаа хүдэлхэгүй,. баригдаһан газартаа байха ёһотой хадань, али али талаһаань нягталан бодожо, түсэблэжэ, архитектуртай зүбшэжэ бариха хэрэгтэй.

Хашаа, хорёонууд тухай. Совхоз, колхозуудаар харахада, гэрэй хашаанууд тиимэ тэхын аргагүй эрээн, адли бэшэ байдаг: зариманиинь тёос бодхоод бариһан, зариманиинь заплотник (нарин бревно), зариманиинь—шүргэ гү, али юрын һургаһ гэхэ мэтээр барягдаһан. Иимэ байхадаа, тосхониие ниодэнэ үнэгүй болгоно. Хашаануудаа бултараа адли байха һэн гэхэ аргагүй юм бэзэ, зүгөөр өөдэнь татаха, заһаха, уэмжэтэй болгохо гээшэ тон шухала. Хоёр метр үндэртэй дүлин балай хашаануудай саг үнгөөр гэжэ һанагдана. Һиирэгэр, хүнгэхэн штакетник хашаа гоёожо мэһаа, таарамжатай.

Хубсаһан тухай. Урдань малаа хараад зөөжэ ябадаг сагта буряад зон ута хормойтой дэгэл үмдэдэг һаабза. Тэрэ дэгэлынь сагай эрхэдэ яһала тааран байгаа. Мүнөө тиимэ дэгэлые залуушуул үмдэхэеэ болёо. Болиһониинь гайхалтай бэшэ. Элдэб янзын ажал хэдэг болоод байхада, ута хормойтой дэгэл заримдаа таарамжагүй байгаа. Зүгөөр тон һүүлэй үедэ, илангаа городой залуушуул, гожогорхон хара үмдэ, сэмжэдэ эрээн бороо пиджак үмдэдэг болоо. Һанаад ерэхэдэ, тоншье таарамжагүй юумэ боложо байна гэжэ һананам. Манай Совет ороной байдал жэл ерэхэ бүри һайжаржа, эдэлхэ эд захагүй элбэг болоо ха юм. Тиимэ байн гэһээнь, эд бүдөө хүргэжэ ядаһан юумэдэл таарамжагүй үнгэ ондоотой хубсаһа үмдөөд ябахадаа, залуушуул өөһэдыгөө доромжолно гэжэ һанахаар. Хэтэрхэй уйтан хубсаһан үлүү элэсэтэйшье бэшэ байдаг ха юм даа. Тиимэ үмдэхэрахадаа, хүлөө нэгэшье бохиилгожо үзэдэггүй, ажал хэһэшьеэ айдаг, һэрдэдэг хүнүүдэй үмдэхэ хубсаһан гээшэ ха гэжэ һанахаар байдаг.

Зарим платинуудые харахада, үбдэгсоо богонихон, хормойнь гэжэ үлэһэн сууха шэнги ха юм.

Зарим нютагуудай залуу эхэнэрнүүд буряад дэгэл оёжо үмдэдэг. Бэедэ таарулжа, ураар оёһон дэгэл хүнэй бэеые жэрбэгэр, сэбэр болгоно. Дэн уужам бэшэ аад, ута хормойтой хубсаһан набтар бэеые үнгөр, бүдүүн бэеые нарин хэбэртэй болгон заһана бшуу.

Заабол үнэтэй хубсаһа үмдэбэл һайн, хилээнэһээ һалтагүй юм ааб даа. Хүн бүхэн арга боломжоороо хубсалха юм бэзэ. Үнэгүй, простойхоншье хубсаһатай һаа, хирэгүй, сэбэрхэнээр үмдэхэдэ һайхан гээшэ бэзэ.

Л. Линховоин,
багша-пенсионер.

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур

1962 оной ноябрийн 4.

Редакторай орло... М. Н. Н...

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. Ленина ...
ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора—46-32, зам. редактора ... ответ. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни и ... —24-74, сельского хозяйства и советского строительств... промышленности, транспорта, информации—35-14, ... литературы и искусства—34-05, писем и рабселькоров ... отдел переводов и корректорская—35-95, бухгалтерия ... Для междугородных переговоров — 16.
Гор. Улан-Удэ, типография Министерства ... Бурятской АССР.
Н00600. Зак. № ...